

శ్రీ ర స్తు.

దాశరథీశతకము

(టీకాతాత్పర్యసహితము.)

పల్లిపరు :

కొండవలి వీరవేంకయ్య,

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

1937

కాపీరైట్ రిజిస్టరు

[వల 0—4—0.

శ్రీ ర స్తు.

దాశరథీశతకము

టీకాతాత్పర్య సహితము.

(కం చెర్ల గోవక ని ప్రణీతము.)

ప బ్లి ష రు :

కొండ్పలి వీర వెంకయ్య,

శ్రీసత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమహేంద్రవరము.

1937

కాపీరైటు రిజిష్టర్డ్.]

[వెల 0—4—0.

రాజమహేంద్రవరము :

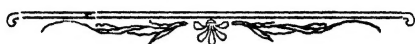
శ్రీ సత్యానంద ప్రెస్ సందు

ముద్రింపఁబడియె.

శ్రీ రస్తు.

దాశరథీశతకము.

శ్రీరఘురామ, చాగుతుల ♦ సీదళదామ, శమక్షచూది శృం
 గరగుణాభిరామ, త్రిజ ♦ గన్నతశౌర్య రమాలలామ దు
 ర్వార కబంధ రాక్షస విరామ, ♦ జగజ్జన కల్మషార్థో
 జ్ఞానకనామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి.

టీ. శ్రీ=సంపదతోగూడిన, రఘు=రఘునికులమునబుట్టిన, రామ=మనోహరుడా! చారు=మనోహరమైన, తులసీదళ=తులసీదళముచేసగు, దామ=దండంజగలవాడా, శమ=శాంతి, క్షమ=క్షిర్పు, ఆది=మొదలైన, శృంగారి=మనోజ్ఞములగు, గుణ=గుణములచేత, అభిరామ=మనోహరుడైనవాడా, త్రిజగత్=మూడులోకములచేత, సుత=పొగడబడిన, శౌర్య=పరాక్రమముయొక్క, రమా=సంపత్తియనెడి, లలామ=ఆధరణముగలవాడా, దుర్వార=వారింపరాని, కబంధరాక్షస=కబంధుడను రాక్షసుని, విరామ=హరించినవాడా, జగత్=లోకమందలి, జన=జనులయొక్క, కల్మష=పాపములనెడి, అర్థసంసముద్రమును, ఉత్తారక=దాటించునట్టి, నామ=పేరుగలవాడా, కరుణాపయోనిధి=దయాసముద్రుడును, భద్రగిరి=భద్రాచలమందు వేంచేసియున్న, దాశరథీ=దశరథుని కుమారుడైన శ్రీరామా.

తా. శ్రీరఘువంశమునపుట్టి అందమైన తులసీదండచాల్చి, శమక్షచూది సద్గుణంబుల నొప్పి, మూడు లోకము

లందును పొగడ్తకెక్కిన పరాక్రమసంపత్తిచే శోభిల్లి, కబంధునడంచి లోకుల పాపములను దొలగించు కరుణాసముద్రుడవై భద్రాచలమందుండు దశరథ కుమారుడవైన రామా.

ఉ. రామవిశాలవిక్రమ ప ♦ రాజిత భార్గవరామ, సద్గుణస్తోమ, పరాంగనావిముఖ ♦ సువ్రతకామ వినీల నీరదశ్యామ, కకుత్స్థనంశ కల ♦ శాంబుధిసోమసురారిదోర్భవాద్ధామవిరామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 2

టీ. రామ=అందఱరమింపజేయువాఁడా, విశాలవిక్రమ=ఎక్కువ బలముచే, పరాజిత=ఓడింపబడిన, భార్గవరామ=భృగువంశమునబుట్టిన పరశురాముఁడుగలవాఁడా, సద్గుణస్తోమ, సత్ + గుణ=మంచిగుణములయొక్క, స్తోమ=సమూహమైనవాఁడా, పరాంగనా=పరస్త్రీలయందు, విముఖ=పెడమొగముగల, సువ్రత=మంచివ్రతమునందు, కామ=రక్తిగలవాఁడా, వినీల=మిక్కిలినల్లనయిన, నీరద=మేఘమువలె, శ్యామ=నల్లనయినవాఁడా, కకుత్స్థ=ఇత్యైకువంశ్యులలో నొకఁడైన రాజుయొక్క, నంశ=వంశమనెడి, కలస + అంబుధి=పాలసముద్రమునకు, సోమ=చంద్రుఁడైనవాఁడా, సురారి=దేవతలకు శత్రువులయిన రాక్షసులయొక్క, దోర్భల=బాహుబలముయొక్క, ఉద్ధామ=అత్యంతమైన, విరామ=ఉడుగుటగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధి=ఁయసముద్రుఁడా, భద్రగిరిదాశరథీ=భద్రాచలవాసుఁడవైన రామా.

తా. సౌందర్యాదుల సర్వజనులను రంజింపుచు, పరాక్రమముచే పరశురాముని గెలిచి, పరస్త్రీలయం దాసక్తిలేక నల్లని మబ్బువంటి దేహకాంతితోనొప్పి, కాకుత్స్థవంశమును నర్థిలఁజేసి, రాక్షసులబలమునడంచి దయకలవాఁడవై యొప్పుచున్న భద్రాద్రి రామా.

చ. అగణిత సత్యభాష శర ♦ జాగతపోష, దయాలసజ్జరీ
విగత సమస్తదోష, పృథి ♦ వీసురజోష, త్రిలోకపూతకృ
ద్గనధునీమరంద పద ♦ కంజ విశేష మణిప్రభా ధగ
ద్గత విభూష భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. ని

టీ. అగణిత=ఎన్నరాని, సత్య=సత్యమును, భాష=పలుకువాడా,
శరజాగత=శరణుజొచ్చినవారిని, పోష=పోషించువాడా, దయా=కరుణ
యనెడి, లసత్=ప్రీతకాశించుచున్న, ఝరీ=ప్రవాహముచేత, విగత=
పోయిన, సమస్త=సకలమైన దోష=(ఆశీతులయొక్క) దోషముగల
వాడా, పృథివీసుర=బ్రాహ్మణులను, తోష=సంతోష పెట్టువాడా,
త్రిలోక=మూడులోకములను, పూతకృత్=పవిత్రముచేయుచున్న, గగ
నధునీ=ఆకాశనదియైన గంగయనెడు, మరంద=పూజనెగల, పదకంజ
విశేష=చరణపద్మ విశేషముగలవాడా, మణి=రత్నముయొక్క, ప్రభా=
కాంతులచే, ధగధగిత=ధగధగమని ప్రకాశింపజేయుబడిన, విభూష=ఆభ
రణములుగలవాడా, కరుణాపయోనిధీ=దయాసమునుగిడా, భద్రగిరిదాశ
రథీ=భద్రాచలవాసుడైన రామా.

తా. సత్యవచనుడును, శరణాగతరక్షకుండును, ఆస్తి
తులదోషముల దయచేత బోగొట్టువాడును, బ్రాహ్మణులను
సంతోషపరచుచు, మూడు లోకములను పవిత్రముజేయు
గంగపట్టిన చరణారవిండిము గలవాడును, రత్నములయొక్క
కాంతులచే ధగధగ మెఱయుచున్న యాభరణములను ధరించిన
వాడును, భద్రాచలవాసియునగు శ్రీరామా.

ఉ. రంగదరాతిభంగ, ఖగ ♦ రాజతురంగ, విపత్పరంజ రో
త్తుంగ లమఃపతంగ, పరి ♦ తోషితరంగ, దయాంతరంగ, స

త్సంగ ధరాత్మజాహృదయ ♦ సారసభృంగ, నిశాచరాబ్జనూ
తంగ, శుభాంగ, భద్రగిరి ♦ దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 4

టీ. రంగత్ = ప్రకాశించుచున్న, అరాతి = శత్రువులను, భంగ = భజించువాడా, శిగరాజ = పక్షి రాజగు గరుత్మంతుడనెడి, తురంగ = గుఱ్ఱముగలవాడా, విపత్ = ఆపదయొక్క, పరంపరా = యెడతెగనివరుసయనెడి శత్రుంగ = యెత్తెన, తమః = చీకటికి, పతంగ = సూర్యుడైనవాడా, పరితోషిత = మిక్కిలిసంతోషపెట్టబడిన, రంగ = రంగస్వామిగలవాడా, దయాంతరంగ = దయగల మనస్సుగలవాడా, సత్ + సంగ = సజ్జనులతోడి కూడికగలవాడా, ధరాత్మజా = భూదేవీకూతులైన సీతాదేవియొక్క, హృదయ = మనస్సు అనెడి, సారస = పద్మమునకు, భృంగ = శుమ్మెదయైనవాడా, నిశాచర = రాక్షసులనెడి, అబ్జ = తామరలకు, నూతంగ = ఏనుగు అయినవాడా, శుభాంగ = మంగళప్రదమైన ఆపయవసులుగలవాడా.

తా. శత్రువుల గర్వమునడించి, గరుడవాహనమెక్కి ఆశ్రమముల గావాడుచు రంగనాథుని సంతోషపెట్టి, దయతోఁగూడిన మనస్సుగలిగి, సత్పురుషులచే కొలువబడుచు, సీతయొక్క ప్రేమకును, ధ్యానమునకును స్థానమై దయాసముద్రుడునగు భద్రాచలరామా.

ఉ. శ్రీ ద సనందనాదిముని ♦ శేవిత పాద దిగంతకీర్తి సం
పాద సమస్తభూతపరి ♦ పాలవినోద విషాద వల్లికా
చ్చేద ధరాధినాథకుల ♦ సింధుసుధామయపాద నృత్తగీ
తాదివినోద భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 5

టీ. శ్రీ = సంచదను, ద = ఇచ్చువాడా, సనందనాది = సనందనుడుమొదలయిన, ముని = ఋషులచే, శేవిత = కొలుపబడిన, పాద = చరణములుగలవాడా

దిగంత=దిక్కుకొనలయందలి, కీర్తియశస్సును, సంపాద=సంపాదనముగల
వాఁడా, సమస్త=సమస్తమైన, భూత=ప్రాణులయొక్క, పరిపాల=క్షీం
చుటయంగు, వినోద=వేడుక కలవాఁడా, ధరాధిపాద=రాజులయొక్క,
కుల=సంశయనెడు, సింహ=సముద్రమునకు, సుధామయ=అమృతమయములైన
పాద=కిరణములుగల చంద్రుడైనవాఁడా, సృష్ట=నాట్యము, గీత=పాట,
ఆద=మొదలైన, వినోద=వేడుకలుగలవాఁడా.

తా. ఆ శ్రీ శులకు సంపదల నిచ్చుచు, సనకసనందనాది
ఋషులును కొలుచునట్టి పాదములు గలిగి దిక్కుల బ్రసిద్ధి
గాంచి, సకల ప్రాణులను లీలావినోదముగ బ్రోచుచు, దుఃఖ
ములను బోగొట్టుచు, రాజకులమునం దుద్భవించుటచే దానికి
అభివృద్ధి గలిగించి సృష్టిగీతాదులగు వేడుకలం దానకుఁడైన
దయాసముద్రుడగు భద్రాచలరామా.

ఉ. ఆర్యులకెల్ల మొక్కి • వినతాంగుడనై రఘునాథభట్టరా
చార్యులకంజలెత్తి కవి • సత్తములన్ వినుతించి కార్యసా
కర్యమెలర్పనొక్కశత • కంబానగూర్చి రచింతునేడు తా
త్పర్యమునన్ గ్రహింపుమిది • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి.

టీ. ఆర్యులకున్ + ఎల్ల=పూజ్యులగు పెద్దలందఱకిని, వినతాంగు
డనై=అడకున చేత విసమములైన అయవములు గలవాఁడనై మొక్కి,
రఘునాథభట్టరాచార్యులకున్=రఘునాథభట్టరు అనెడి గురువునకు, అంజ
లెత్తి=చేయిమోడ్చి, కవిసత్తములన్=కవిశ్రేష్ఠులను, వినుతించి=కొనియాడి,
కార్యసాకర్యము=కార్యము నులభిముగా చేయఁగూడుటను, ఎలర్పన్=
కలుగ, ఒక్కశతకంబు=ఒకశతకమును, ఒనగూర్చి=పొందికజేసి, నేడు=
నేటిదినము (ఇప్పుడనుట) రచింతున్=జేసెదను, ఇది=ఈశతకమును,
తాత్పర్యమునన్=ఆసక్తితోడ, గ్రహింపుము=గ్రహించుము.

తా. నేను వినయముతో పెద్దలకందఱికిని మ్రొక్కి,
మాగురువులైన రఘునాథభట్టరువారికి నమస్కరించి, శ్రేష్ఠుల
ను బాగడి, వారియీశీస్సులచే నాకార్యము సుకరముగాఁగా,
యిప్పుడు ఒక శతకమును మాత్రమే రచించుచున్నాను కరు
ణాసముద్రుడవైన రామా నా యీశతకమును బరిగ్ర
హింపుము.

చ. మనకొని రేగుబండ్లకును ♦ మాక్తికముల్ వెలవోసినట్లు దు
ర్వ్యసనముజెందికావ్యముదు ♦ రాత్తులకిచ్చితిమోసమయ్యెనా
రసనకుఁ బూతవృత్తిసుక ♦ రంబుగ జేకుఁజునట్లునాక్కుధా
రసములుచిల్కబద్యముఖి ♦ రంగమునందునటింపవయ్య సం
తసమును జెంది భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 7

టీ. మనకొని=ఆసపడి, రేగుబండ్లకును, మాక్తికముల్=ముత్తెములను,
వెలవోసినట్లు=ఖరీదించినట్లు, దుర్వ్యసనమునన్=చెడ్డఆసక్తిని, చెంది=
పొంది, కావ్యము=కావ్యమును, దురాత్ములకున్=దుష్టులకు, ఇచ్చితిన్=
అంకితముగా యిచ్చితిని, మోసము+అయ్యె=దానిచే మోసపోతిననుట,
నారసనకున్=నా నాలుకకు, పూతవృత్తి=పరిశుద్ధమైన వర్తనము, సుకరం
బుగన్=నులుపుగా, చేకురునట్లు=కలుగునట్లు, నాక్కుధారసములు=వాక్కు
లనెడి యమృతరసములు, చిల్కన్=ఒలుకునట్లు, పద్యముఖరంగమునందు=
పద్యములుగల నాముఖమనెడి నాట్యరంగమునందు, సంతసమును=సంతో
షమునుచెంది, నటింపవయ్య=నాట్యము నేయుమా.

తా. ముత్యాలు వెలగాపోసి రేగుపండ్లకు ఆసపడినట్లు
దుష్టులగువారికి కావ్యములనుచెప్పి పురుషార్థమును చెందక
మోసపోతిని. వారినివర్ణించుటచే నా నాలుక మలినమైనది.

కావున దానికి సులువుగా పరిశుద్ధి గలుగునట్లు సీకంకితముగా కావ్యము నేయగోరెన. అప్పుడు నా నాలుకయనెడి రంగము నందు నీవు నిలిచి నటించి అమృతము లొలుకునట్టి పద్యములను జెప్పునట్లు చేయవలయును.

ఉ. శ్రీరమణీయహార యత • సీ కుసుమాభశరీర, భక్తమం
దార, వికారదూర, పర • తత్త్వవిహార త్రిలోకచేతనో
ద్ధార, దురంతపాతక వి • తానవిదూర, ఖరాదిదైత్యకాం
తారకుతార భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 8

టీ. శ్రీ=కాంతచేత, రమణీయ=మనోజ్ఞమైన, హార=హారముగల వాఁడా, అతసీకుసుమ=అవిసెపువ్వులనంటి, అభ=కాంతిగల, శరీర=దేహము గలవాఁడా, భక్తమందార=భక్తులకుకల్పవృక్షమైనవాఁడా, వికారదూర=వికారములేనివాఁడా, పరతత్త్వ=పరమాత్మరూపముయొక్క, విహార=అపతారాదివిహారములైనవాఁడా, త్రిలోక=మూడులోకములందలి, చేతన=జీవులను, ఉద్ధార=ఉద్ధరించువాఁడా, దురంత=అంతములేని, పాతక=పాపములయొక్క, వితాన=సమూహమునకు, విదూర=మిక్కిలిదూరమైనవాఁడా, ఖరాది=ఖరుఁడు మొదలుగాఁగల, దైత్య=రాక్షసులనెడి, కాంతార=అడవికి, కుతార=గొడ్డలియైనవాఁడా, కరుణాపయోనిధి, భద్రగిరిదాశరథి.

తా. కాంతిచేత మనోజ్ఞమైన హారములుదాల్చి, అవిసె పూలనంటి మేనికాంతిగలిగి, భక్తులగోర్కెలు దీర్చుచు, సీపరతత్త్వ స్వరూపమునందు రమించుచు ముల్లోకములందలి చేతనులను రక్షించుచు సకల పాపములకు దూరుడవై, ఖరుఁడు మొదలగు రాక్షసులనుదునుమాడి దయాసముద్రుడవై యొప్పు భద్రాద్రిరామా.

చ. దురితలతాలవి త్ర, ఖర ♦ దూషణకాననవీతిహో త్ర, భూ
భరిణకళాపిచిత్ర, భవ ♦ బంధవిమోచన సూత్ర, చారువి
స్ఫురదరివిందనేత్ర, ఘన ♦ పుణ్యచరిత్ర, వినీలభూరికిం
ధరసమగాత్ర, భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 9

టీ. దురిత=పాపమనెడి, లతా=తీగలకు, లవిత్ర=కొడవలియైన
వాఁడా, ఖరదూషణ=ఖరుఁడు చూషణుఁడు అను, కానన=అడవికి, వీతి
హోత్ర=అగ్నియైనవాఁడా. భూ=భూమియొక్క, భరిణ=భరించుటయు,
కళా=విన్నాణముచేత, విచిత్ర=పిచిత్రుడైనవాఁడా, భవ=పుట్టుకయనెడి,
బంధ=ముడిని, విమోచన=విడిచిపుచ్చుటయు, సూత్ర=విధిగలవాఁడా,
చారు=సుందరమైన, విస్ఫురత్=మిక్కిలిప్రకాశించుచున్న, అరివింప=
తామరలవంటి, నేత్ర=నేత్రములుగలవాఁడా, ఘన=మిక్కిలియు, పుణ్య -
పవిత్రమైన, చరిత్ర=చరిత్రముగలవాఁడా, వినీల=మిక్కిలిచల్లనైన, భూరి=
అధికమైన, కందర్ప=మబ్బులోడ, సమ=సమానమైన, గాత్ర=దేహముగల
వాఁడా భద్రగిరి!

తా. తీగలనెడి పాపములను కొడవలినలె ద్రుంచుచు
అగ్ని అడవినివలె ఖర దూషణులను నాశనముచేసి, నానావిధ
లీలలచే భూమిని భరించుచు జన్మపరంపరలను దూలించుచు
తామరవంటి సొగసైన కన్నులుగలిగి, మిక్కిలి పాననమైన చరి
త్రమునఁ బ్రవర్తిల్లి నల్లని మబ్బువంటిశరీరమునుదాల్చి కరు
ణాసముద్రుడనైన భద్రాచలరామా.

చ. కస్తకవిశాలచేల భవ ♦ కానన శాంతికుఠారధార స
జ్జనపరిపాలశీల దివి ♦ జన్మత సద్గుణకాండ కాండ సం
జనిత పరాక్రమక్రమ వి ♦ శాదర శారదకందకుండ చం
దనఘనసార సార యశ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 10

టీ. కనక=బంగారమును, విశాల=విరివియైనదియు అగు, చేల=వస్త్రములుగలవాడౌ, భవ=పుట్టుకయనెడి, కానన=అడవికి, శాత=వాడియైన, కుతార=గొడ్డలియొక్క, భార=వాదరయైనవాడౌ, స్వస్థ=సత్పురుషులను, పరిపాల=రక్షించుటయే, శీల=స్వభావముగాఁగలవాడౌ, దివిజ=దేవతలచేత, స్తుత=స్తోత్రముచేయఁబడిన, సద్గుణ=మంచిగుణములయొక్క, కాండ=సమూహముగలవాడౌ, కాండసంజనిత=నీటియందు పుట్టిన అగ్నియొక్క, పరాక్రిమ=శౌర్యముయొక్క, క్రిమ=విధమునందు, విశారద=శిరత్కాలసంబంధయైన, కండ=మేఘము, కుంద=మొల్లలు, చందన=చందనము, ఘనసార=పచ్చకర్పూరము, సార=శ్రేష్ఠమైన, యశః=కీర్తిగలవాడౌ, కరుణాపయోనిధి.

తా. విడివిడియైన బంగారువస్త్రముగట్టి పదును గొడ్డలిచే అడవిని నరుకునట్లు జన్మ పరంపరను నాశనముచేసి, సత్పురుషులను రక్షించుచు దేవతల పొగమసట్టి గుణగణములచే రాణించి, అగ్నివంటి పరాక్రమము శిరత్కాల మేఘమువంటి చందనము పచ్చకర్పూరమువంటి కీర్తిగలిగినరామా.

ఉ. శ్రీరఘువంశతోయధికి ♦ శీతమయూఖుడవైన నీచవి
త్రోరుపదాబ్జముల్ వికసి ♦ బోత్పల చంపకవృత్తమాధురీ
పూరితవాక్ప్రసూనముల ♦ బూజులొసర్చెదెత్తగింపుమీ
తారకనామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 11

టీ. శ్రీ=సంపత్కరమైన, రఘువంశ=రఘురాజువంశమనెడి, తోయధికిన్=సముద్రమునకు, శీతమయూఖుడవు=చంద్రుడవు, విన=వినట్టి, నీ=నీయొక్క, పవిత్ర=పావనములును, ఉరు=గొప్పవియ్య, శ్రేష్ఠపదాబ్జముల్=తామరలవంటి యడుగులును, వికసిత=ప్రకాశించిన, ఉత్పల=ఉత్పలమాలికలనెడి, వృత్త=ఛందోవృత్తములయొక్క, మాధురీ=తీయదనముచేత, పూరి

త=నిండింపబడిన, వాక్=వాక్కులనెడి, వికసిత=వికసించిన, ఉత్పల=నల్ల గలువలయు, చంపక=సంపెంగలయు, పృత్త=పృత్తమునగలవియు, మాధురీ=మకరందముచేత, పూరిత=నిండినవియునగు, పసిసూనములన్=పువ్వులచే పూజలు, ఒసర్చెదను=చేసెదను, తారక=సంసారమును తరింపజేయునట్టి, నామ=దివ్యనామముగలవాఁడా, చిత్తగింపుమి=అంగీకరింపుమా.

తా. చంద్రుఁడు తాను పుట్టిన సముద్రమును వర్ధిల్ల జేయునట్లు, రఘువంశమునంబుట్టి దానిని వృద్ధిచేయువాఁడనగు నీపాదారవిందవములను ఉత్పల చంపకమాలికావృత్తములందలి వాక్కులనెడి ఉత్పలచంపక పుష్పములచేతఁ బూజింపుచున్నాను కై కొనుమా.

చ. గురుతరమైన కావ్యరస ♦ గుంభనకబ్బురమంది ముష్ఠరుల్
సరసులమాడ్చి సంతసెల ♦ జాలుదురోటుశశాంక చంద్రికాం
కురముల కిందుకాంతమణి ♦ కోటిస్రవించినభంగి పింధ్యభూ
ధరమున జాటునే శిలలు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 12

టీ. గురుతరము=మిక్కిలి గొప్పదైన, కావ్య=కావ్యమునంగలి, రస=శృంగారాది రసములయొక్క, గుంభనకున్=కూర్చువకు, ముష్ఠరుల్=రస జతలేనిమూఁడులు, సరసులమాడ్చి=రసికులవలె, అబ్బరమంది=అశ్వర్యమునుపొంది, సంతసెలన్=సంతోషించుటకు, చాలుదురోటు=శక్తులగుదురా! శశాంక=చంద్రునియొక్క, చంద్రిక=వెన్నెలలయొక్క, అంకురములకున్=మొలకలకు, ఇందుకాంతమణి=చంద్రకాంతమణుల, కోటి=సమూహము, స్రవించినభంగిన్=కఱగినరీతిని, వింధ్యభూధరమున=వింధ్యపర్వతమునందు, శిలలు=తాలు, జాటునే=కఱగునా.

తా. చంద్రకాంతమణులు చంద్రుని కిరణములకు కఱగునట్లు వింధ్యపర్వతపు శిలలు కఱిగి, స్రవింపజాలవు. ఇట్లే

గొప్పకార్యమునందలి, రసస్ఫూర్తికి రసికులవలె మూఢులు మెచ్చి సంతోషింపజాలరు. కావున నాకావ్యమును సరసుడవయిన నీకు అంకితము నేయుచున్నాను.

చ. తరణికులేశ నానుడులఁ ♦ నప్పులు గల్గిన నీదునామ స
ద్విరచితమైన కావ్యము ప ♦ విత్రిముగాదె వియన్న దీజలం
బరగుచువంకయైన మ? ♦ నాకృతిఁబాటినదస్మహత్వముం
దరమె గణింపనెవ్వరికి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 13

టీ. తరణికులేశ=సూర్యసంశయమునందు, జనించినవారిలో శ్రేష్ఠుడైనవాఁడా, నానుడులన్=నామాటయందు, తప్పులు=దోషములు, కలిగినన్=కలిగినప్పటికిని, నీదు=నీయొక్క, నామ=నేరుతోడ, లత్=శ్రేష్ఠమైనదియు, విరచిత=రచియింపబడినదియు, ఐనకావ్యము=అయినట్టికావ్యము, పవిత్రముకాదె=పాపనమేయగునుకాదా, వియన్నదీజలంబు=ఆకాశగంగయొక్క నీరు, ఆరుగుచున్=ప్రవహించుచు, వంకయైన=వంకరగానయినను, మలిన+ఆకృతిన్=మరికిగలఆకారముతో, పాటినన్=ప్రవహించినను, తస్మహత్వమున్=దానిమహత్వమును, గణింపన్=ఎన్నటకు, తరమె=శక్యమా.

తా. సూర్యసంశయమున జనించినవారిలో శ్రేష్ఠుడైనవాఁడా! నామాటలయందు దోషము లెన్నియున్నను, నీయొక్కనామముతోడ శ్రేష్ఠమయినదియు రచియింపబడినదియు, కావ్యము పవిత్రమయినదికాదా? (అగుననుట) అసగా ఆకాశగంగయొక్క నీరు ప్రవహించుచు, వంకరగాపాటినను ముఱికిగల ఆకారముతో ప్రవహించినను దానిమాహత్వము ఎన్నటకు శక్యమా. (కాదనుట.)

ఉ. దారుణపాతకాబ్ధికి న ♦ దా బడబాగ్ని భవాకులార్తి ని
స్తారదవాసలార్చికి ను ♦ ధారసన్మస్తి దురంత దుర్మతా
చారభయంకరాటవికి ♦ జంఙకత్తోగచారధార నీ

తారకనామ మెన్నుకొన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 14

టీ. నీతారకనామము=సంసారమును, తరింపజేయునట్టి నీయొక్క
రామనామము, ఎన్నుకొనన్=శలంపగా, దారుణ=భయంకరమయిన, పాత
క=పాపములనెడి, అబ్ధికిన్=సముద్రమునకు, సదా=ఎల్లప్పుడు, బడబాగ్ని=
బడబాగ్నియైనది, భస=సంసారముయొక్క, ఆకుల=వ్యాప్తమైయున్న,
ఆర్తి=పిడియొక్క, విస్తార=బాహుళ్యమునెడి, దవాసల=కారుచిచ్చయొక్క
అర్చికిన్=సేవకు, సుధాసన్మస్తి=అమృతద్రవవర్షము, దురంత=మితిమీరిన,
దుర్మతి=దుష్టమతములయొక్క, ఆచార=ఆచారములనెడి, భయంకర=భయం
కరమును గలిగించునట్టి, అడవికిన్=అడవికి, చండ=తీక్షణమును, కత్తోగ=
కటుకయినదియునగు, మతార=గొడ్డయొక్క, ధార=మొనవంటిది.

తా. సంసారతారకమయిన నీరామనామము బడబాగ్ని
సముద్రమును పీల్చునట్లు భయంకరములైన పాతకములను బో
గొట్టెను. అమృతద్రవవర్షము కాలుచిచ్చును చల్లార్చునట్లు
సంసార బాధలను ఉపశమింపజేయును. పదునయిన గొడ్డలిచే
భయంకరమైన అడవిని నలుకునట్లు మితిమీరిన దుర్మతాచారి
ములను నిర్మూలము చేయును.

చ. హరునకు నవ్విభీషణున ♦ కద్రిజకుం దిరుమంత్రరాజమై
కరికి సహల్యకుం ద్రుపద ♦ కన్యకునార్తిహరించు చుట్టమై
పరగినయట్టి నీపతితి ♦ పావననామము జిహ్వాపై నిరం
తరము నటంపజేయుమిక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 15

జీ. వారునకున్ = శివునకును, అవ్యభీషణునకున్ = అపిభీషణునికిని, అదిగిజకున్ = పార్వతికిని, తిరు = శ్రీకిరీమైన, మంత్రరాజము = శ్రేష్ఠమైన మంత్రముఅయి, కరికిన్ = నీనుగునకును, అహల్యకున్ = అహల్యకును, ద్రుపద కన్యకున్ = ద్రౌపదికిని, ఆర్తిన్ = మనోహరధను, హరించుచుట్టును = పోగొట్టునట్టి బంధువు అయి, పగగినయట్టి = పగిసిదిగొందినట్టి, నీ = నీయొక్క, పతి = పతిశులయినవారికి, పాపన = పరిశుద్ధులను క్షేయనట్టి, నామము = పేరు, జిహ్వచైన్ = నాలుకమీది, నిగంతగము ఎడతెగకి, నటించేయము = నృత్యముచేయునట్లు చేయుమా.

తా. దిశరథిరామా ! శివునకు విభీషణునకు పార్వతికిని శ్రేష్ఠమైన మంత్రమైన, గజేంద్రునకు అహల్యకును, ద్రౌపదికిని చుట్టమునలె చిక్కులను దొలగించినదై, పాపులను పవిత్రులను చేయునట్టి నీనామమును నా నాలుకయందు నటించునట్లు చేయుమా.

ఉ. ముప్పునఁ గాలకింకరులు ♦ ముంగిటనచ్చినవేళ, రోగమున్ గొప్పరమైనచో. గగము ♦ కుంట్టకినింజినవేళ, బాంధవుల్ గప్పినవేళ, మీస్మరణ ♦ గల్గునొ గల్గదొనాటి కిప్పుడే తప్పకచేతు మీభజన ♦ దాశరథి కరుణాపయోనిధి. 16

టీ. ముప్పునన్ = చునలితనమందు, కాలకింకరులు = యమదూతలు, ముంగిటన్ = ఇంటిముంగిటికి, ఎచ్చినవేళన్ = చచ్చినట్టిసమయమునను, రోగముల్ = తెవుళ్ళు, కొప్పరము = అతిశయించినవి, అయినచోన్ = అయినప్పుడును, కఘము, కుత్తుకన్ = కంఠమునందు, నిండినవేళన్ = పూర్ణమయిన సమయమునందును, బాంధవుల్ = చుట్టములు, కప్పినవేళన్ = క్రమమొక్కొన్నప్పుడును, మీస్మరణ = మిమ్మును స్మరించుట, నాటికిన్ = అప్పటికిని, కల్గునో కల్గదో, యేమొ ఇప్పుడే, తప్పక = విడువక, మీభజన = మిమ్ముభజించుట, చేతున్ = చేయుదును.

తా. శ్రీరామా ! ముసలితనమునచ్చి నేనున్న చోటికి యమదూతలు వచ్చినప్పుడు, రోగములు మిక్కిలి ముమ్మరమైనప్పుడును, మరణము సమీపింపఁగా శఫము గొంతుకయందు నిండియున్నపుడును, అప్పుడు చుట్టములు చుట్టును క్రమ్మకొనియుండగాను మిమ్ము స్మరించుట నాకు కలుగునో కలుగదో చెప్పజాలను, కనుక ఇప్పుడే తప్పక నిన్ను భజనచేసెనను.

చ. పరమదయానిధే పతిత • పాననామ హరేయటంచు సుస్థిరమత్తులై సదాభజన • సేయుమహాత్ములపాదధూళి నా శిరమునదాల్చుమీరటకు • జేరకుడంచు యముండుకింకరో త్కరముల కాన బెట్టునట • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి.

టీ. పరమ=మిక్కిలియైన, దయా=కృపకు, నిధి=నిదానమైనవాఁడా, పతిత=పాపాత్ములను, పాపన=పవిత్రులనుగాజేయునట్టి, నామ=పేరుగలవాఁడా, హరే=శ్రీహరీ, అటంచున్=అని, సదా=ఎల్లప్పుడును, సుస్థిర=మిక్కిలినీలకడగల, మత్తులు=చునన్సుగలవారు, ఐ=అయి, భజన=భజించుట, చేయుమహాత్ముల=చేయునట్టి మహనీయులయొక్క, పాదధూళి=అడుగులదుమ్ము నాశిరమునన్=నాతలయందు, తాల్చున్=ధరింతును, మీరు అటకున్=వారికడకు, జేరకుడు=పోవకుడు, అంచున్=అచుచు, యముడు=యముఁడు, కింకరోత్కరములకున్=తనసేవకుల సమాహమలకు, ఆన బెట్టునట=బట్టు పెట్టునని చెప్పుదురు.

తా. పాపాత్ములను పవిత్రులనుగా జేయునట్టి పేరుగలవాఁడా ! హరీయని యెప్పుడును మిక్కిలి నీలకడగల మనస్సుగల వారయి భజించునట్టి మహనీయులయొక్క పాదధూళి

నాతలయందు ధరింతును. మీరు వారికడకు పోవకుడనుచు
యముఁడు తనసేనకసముదాయములకు ఒట్టుబెట్టుననిచెప్పుదురు.

చ. అజనకుదండ్రీవయ్యు సన ♦ కాదులకుం బరతత్త్వమయ్యు స
ద్విజమునికోటికెల్లఁబర ♦ దేవతవయ్యు దినేశవంశ భూ
భుజులకుమేటివయ్యు బరి ♦ పూర్ణుడవై వెలుగొందుపక్షిరా
ధ్వజ మిము బ్రస్తుతించెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి.

టీ. అజనకున్ = బ్రహ్మకు, తండ్రీవయ్యు = తండ్రీవిగాన, సనకాదు
లకున్ = పరతత్త్వవేత్తలైన సనకుఁడు సనందనుఁడు మొదలయినవారికి, పర
తత్త్వము ఆయ్యున్ = ఉత్కృష్టవస్తువు గాను, సత్ = శ్రేష్ఠులయిన, ద్విజ =
బ్రాహ్మణులయొక్క, ముని = ఋషులయొక్క, కోటికిన్ ఎల్లన్ = సమూహ
మునకు, పర దేవతవు ఆయ్యున్ = శ్రేష్ఠమైన దైవముగాను, దినేశ = సూర్యుని
యొక్క, వంశ = కులమందలి, భూభుజులకున్ = రాజులకు, మేటివయ్యున్ =
శ్రేష్ఠుడవుగాను, పరిపూర్ణుడవు = నిండినవాడవు, వి = అయి, వెలుంగు =
ప్రకాశించుచున్న, పక్షిరాధ్వజ = పక్షులకెల్లరాజైన గరుత్మంతుండు,
వాహనముగాగలవాఁడా, మిమ్మున్ = మిమ్ము, బ్రస్తుతించెదను = మిక్కిలి
స్తోత్రము చేసెదను.

తా. బ్రహ్మకు తండ్రీవిగాను, సనకసనందనాది మహ
ర్షులు ధ్యానమునేయు పరతత్త్వముగాను, విప్రముని సమూహ
ములు కొలుచునట్టి పరదైవముగాను, ఇట్లు అన్ని లక్షణము
లును పరిపూర్తి నొందినవాడవై గరుడుఁడు ధ్వజముగాఁగలిగి
ప్రకాశించు దయానిధి ! నిన్ను మిక్కిలి ప్రస్తుతించెదను.

ఉ. “ పండిత రక్షకుం డఖిల ♦ పాపవిమోచనుఁ డబ్జసంభవా
ఖండలపూజితుండు దశ ♦ కంఠవిలుంతన చండకాండ కో

దండకశా ప్రవీణుఁ ” డను ♦ తానకకీర్తి వధూటికిఁతు బూ
దండలు గాఁగ నాకవిత ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 19

టీ. పండితరక్షకుండు=పండితులను రక్షించువాఁడు, అభిలషాప=సమస్తపాపములను, విమోచనుఁడు=విడిచిపుచ్చువాఁడు, అబ్జసంభవ=బ్రహ్మచేతను, అఖండల=ఇంద్రునిచేతను, పూజితుండు=పూజింపబడువాడు, దశకంఠ=రావణాసురుని పదితలలను, విలుంతన=కొల్లగొనుటచేత, చండ=తీక్షణమయిన, కాండ=బాణములుగల, కోదండకశా=విలువిద్యయందు, ప్రవీణుడు=నేర్పరియైనవాఁడు, అను=అనెడి, తాపక=నీయొక్క, కీర్తి=యశస్సు అనెడి, వధూటికిఁ=స్త్రీకి, నాకవిత=నాకవిత్యమును, పూదండలు కాఁగ=పూలసరములు అయినట్లుగా, ఇత్తున్=ఇత్తును.

తా. “కరుణాసముద్రుడనయిన రామా! పండితులను రక్షించువాఁడు, సమస్తపాపములను దొలగించువాఁడు, బ్రహ్మాంద్రాదులచే పూజింపబడువాఁడు, రావణాసురుని తలలు దునుమునట్టి వాడిబాణములను వేయనేర్చిన విలువిద్యలయందు నేర్పరియైనవాఁడు” అనెడు నీ కీర్తికి నాకవిత్యమును ఇచ్చి ఒకపడితికి పూదండలిచ్చి యలంకరింపజేసినట్లు నీ కీర్తి కాంతను శోభిల్లజేయుదును.

ఉ. శ్రీరమ సీతగాఁగ నిజ ♦ నేవకబృందము వీరవైష్ణవా
చారజనంబుగాఁగ విర ♦ జానది గౌతమిగాఁ వికుంతము
న్నారయ భద్రశైలశీఖ ♦ గాగ్రముగాఁగవసించు చేతనో
ద్ధారకుఁడైన పిష్టుఁడవు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 20

టీ. శ్రీరమ=లక్ష్మీదేవి, సీతకాఁగ=సీతాదేవికాఁగా, నిజ=తనదైన, నేవకబృందము=పరిజనుల సమూహము, వీరవైష్ణవ, ఆచార=ఆచార

ముగల, జనంబులుకాగన్=జనుకాగా, విరజానది, గౌతిమికాగన్= గోదావరికాగా, వికుంతమున్=నైకుంతమును, అరయన్=విచారింపగా, భద్రశైల=భద్రాచలముయొక్క, శిఖర=శిఖరముయొక్క, అగ్రముగాఁ గన్=కొనకాగా, వసించి=నెలకొని, చేతనోద్ధారకుడు=చేతనుల సుద్ధరించువాడు, ఐనవిష్ణుఁడవు=అయినట్టి సాక్షాద్విష్ణుడేవుఁడవు.

తా. దశరథరామా ! నీవు పరమపదమందున్న లక్ష్మీదేవిని ఇచట సీతిగాఁజేసికొని అందలి పరివారము ఇచట పీఠమైన వ్రవజనులుగా వచ్చి కొలుచుచుండగా అచ్చట విరజానది ఇచట గోదావరిగా ప్రవహింపగా, ఆ వైకుంఠమే యిచ్చట భద్రగిరి కొమ్ముకొనయై రాణింపగా వేంచేసి చేతనులను ఉద్ధరించుచున్న శ్రీవిష్ణుడేవుండవే కాని వేఱుగావు.

ఉ. కంటి నదీతటంబుఁ బాడ ♦ గంటిని భద్రనగాధి వాసముం
గంటి నిలాతనూజ నురు ♦ కార్ముక మార్గణశంఖచక్రముల్
గంటిని మిమ్ములక్ష్మణుని ♦ గంటి కృతార్థుడనైతి నో జగ
త్కంటక దైత్యనిర్దళన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 21

టీ. జగత్=లోకములకు, కంటక=హింసించువారైన, దైత్య=రాక్షసులను, నిర్దళన=సంహరించువాఁడా, కరుణాపయోనిధి దాశరథి, నదీతటంబు=నదియొక్కతీరమును, కంటిన్=చూచితిని, భద్రనగాధివాసమున్=భద్రాచలమనెడి నివాసస్థానమును, కంటిన్=చూచితిని, ఇలాతనూజన్=భూదేవికూతురయిన సీతాదేవిని, కంటిన్=చూచితిని, ఉరు=గొప్పదైన, కార్ముక=విల్లు, మార్గణ=బాణములు, శంకచక్రముల్=శంఖమును చక్రమును, కంటిన్=చూచితిని, కృతార్థుడను=ధన్యుడను, ఐతిన్=అయితిని,

తా. లోకహింసకులైన రాక్షసులను రూపుమాపి, దయాసముద్రుడవై యొప్పు శ్రీరామా ! నీవు వేంచేయున్న భద్రగిరియొద్దనున్న గోదావరిగట్టును, నీవు వేంచేయున్న భద్రాచలవాసము, సీతాదేవిని, నీవిల్లును, బాణములను, శంఖ చక్రములను నిన్నును లక్ష్మణుని సేవించి కృతార్థుడవైతి.

చ. హలికునకున్ హలాగ్రమున • నర్థము సేకురుభంగిదప్పిచే నలమటఁజెందువానికి ను • రావగలో జలమబ్బినట్లు దు ర్మలినమనోవికారినిగు • మర్త్యునినన్నొడఁగూర్చి సీపయిం దలఁపు ఘటింపఁజేసితివి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 22

టీ. దాశరథీ, హలికునకున్ = మడఁకదున్నవానికి, హలాగ్రమునన్ = నాగలిమొనయందు, అర్థము = ధనము, జేకురుభంగి = లభించినవిధమున, దప్పిచేన్ = దాహముచేత, అలమటన్ = బడలికను, చెందువానికి = పొందువానికి, నురావగలోనన్ = గంగలో, జలము = నీరు, అబ్బినట్లు = దొరకినవిధమున, దుర్మలిన = మిక్కిలి దోషయుక్తమైన, మనః = మనస్సుయొక్క, వికారిని = వికారముగలవాడను, అగుమర్త్యునిన్ = అయిన మనుష్యుని నన్ను, ఒడగూర్చి = సవరించి, సీపయిన్ = నీమీద, తలఁపు = చింతనము, ఘటింపఁజేసితివి = కలుగఁజేసితివి.

తా. మడఁక దున్నకొను బీదకు మడఁక ముంగల భూమిలో ధనము దొరకినట్లును, దప్పికొని బడలినవానికి గంగా నదిలోని నీరు లభించినట్లును, దుష్టమనస్సుగల మనుష్యుడైన నన్ను చక్కఁజేసి సీపయి తలఁపు గలిగించి ధన్యుని చేసితివి.

ఉ. కొంజక తర్కవాదమును * గుద్దలిచే బరతత్త్వభూస్థలిక
రంజలఁద్రవ్వి కన్గొనని * రామ నిధానము నేడుభక్తి సి
ద్ధాంజనమందు హస్తగత * మయ్యెబళీయనఁగా మదీయహృ
త్కంజమునన్ వసింపుమిక * దాశరథీ కరుణాపయోనిధి.

టీ. కొంజక=సంకోచింపక, తర్కవాదము=తర్కముచేయు వివా
దము అను గుద్దలిచేత, పరతత్త్వభూస్థలిక=పరతత్త్వమనెడి భూప్రదేశ
మును, రంజలన్=ఒప్పుగా, ద్రవ్వి=కన్గొనని, రామనిధానము=చూడలేని
రాముఁడు అనెడినిధి, నేడు=ఇప్పుడు, భక్తిసిద్ధాంజనమందు=భక్తియనెడి
సిద్ధకృతమైన కాటుకయందు, హస్తగతము=చేతికిదొరికినది, అయ్యెన్=
అయ్యెను, అనగాన్=అనునట్లు, ఇకన్=ఇకమీద, భక్తిచేత, మదీయహృత్
కంజమునన్=నాహృదయకమలమందు, వసింపుము=నెలకొనుము.

తా. భూమిని గుద్దలిచే త్రివీనను కనఁబడని నిధి అంజ
నముచే లభించునట్లు, పరతత్త్వతిర్కవాదములచే ఎంతపరిశీలిం
చినను అంతు తెలియరాని రాముఁడవగు సీవు భక్తిచే సులభ
ముగా నాకు వశమైతివి. ఇక నాహృదయమునందువసింపుము.

ఉ. రాముడు ఘోరపాతక వి * రాముఁడు సద్గుణకల్పవల్లికా
రాముఁడు షడ్వీకారజయ * రాముఁడుసాధుజనావనప్రత్యో
ద్ధాముఁడు రాముడేపరమ * దైనముమాకనిమీయడుఁగుగెం
చామరలే భజించెదను * దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 24

టీ. రాముఁడు=రమింపజేయువాఁడు, ఘోర=భయంకరములైన,
పాతక=పాతకములను, విరాముఁడు=తోలగించువాఁడు, సద్గుణ=మంచిగుణ
ములు అనెడి, కల్పవల్లికా=కల్పవృక్షపుత్రీగలకు, ఆరాముఁడు=తోటయైన

వాఁడు, షడ్వికార=పుట్టుట పెరుగుట మొదలయిన అఱువికారములయొక్క, జయ=దెలుపుచేత, రాముఁడు=మనోజ్ఞుఁడయినవాఁడు, సాధుజన=సజ్జనులను, ఆనన=రక్షించుట అనెడి, వ్రత=నియమముచేత, ఉద్దాముఁడు=అధికుఁడయినవాఁడు, శ్రీరాముడే=శ్రీరాముడే, మాకు పరదైవమని, మీఅడుంగు కెందామరలను=మీపాదములనెడి ఎఱ్ఱతామరలను, ఏను=నేను, భజించెదను=కొలిచెదను.

తా. సకల జనులను రమింపజేయువాఁడును, ఘోర మయిన పాపములను తొలగించువాఁడును, కల్యాణగుణములను అవ్వారిగాఁ గలవాఁడును, వికారరహితుఁడై ప్రకాశించువాఁడును, సాధుజనులను రక్షించునట్టి వాఁడును, రాముడే మాకు పరదైవమని మీ పాదారవిందములను కొలిచెదను.

ఉ. చక్కెరమాని వేముదినఁ ♦ జాలినకై వడి మానవాధముల్
పెక్కురు బక్కదై వముల ♦ వేమరుగొల్పెద రట్ల కాదయా
మ్రొక్కిన నీకమ్రొక్కవలె ♦ మోక్షమొసంగిన నీచయూవలె
దక్కినమాటలేమిటికి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 25

టీ. చక్కెరన్=పంచదారను, మాని=విడిచి, వేమున్=వేప చెట్టును, చేదునుతిసన్=తినుటకును, చాలినకైవడిన్=నేర్చినవిధమున, మానవాధముల్=హీనులు, పెక్కులు=అనేకులు, బక్కదైవమున్=అల్పదేవతలను, వేములున్=పలుమాలు, కొల్పెదరు=నేవించెదరు, అట్ల=అవిధమే, కాదయా=కాదు, మ్రొక్కినన్=మ్రొక్కినయెడల, నీక=నీకే, మ్రొక్కవలెన్=ననుస్కరింపవలెను, మోక్షము=ముక్తిని, ఒసంగినన్=ఇచ్చినను, నీవ=నీవే, ఈవలెన్=యియ్యవలెను, తక్కినమాటలు=ఇతర విషయములు, ఏమిటికికా=ఎందుకు.

తా. సీనులై సవారు అనేకులు నిన్ను వదలి దేశత లనే కములను గొలిచెదరు. అనగా తియ్యని చక్కెరను విడిచి చేడైన వేమును దినుటకు నేర్చినట్లున్నది. ఇది సరికాదు మ్రొక్కచరినవాడవు నీవే, మోక్షమునిచ్చువాడవును నీవే.

ఉ. 'రా'కలుపంబులెల్ల బయి ♦ లంబశద్రోచిన'మా'కవాటమై దీక్షాని ప్రోచు నిక్కమాని ♦ ధీయుతులెన్నఁదదీయవర్ణముల్ కై కొని భక్తిచే నుడువఁ ♦ గానరు గాక విపత్సరంపరల్ దాక్షిణ్యనే జగజ్జనుల ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 26

టీ. 'రా'=రామఅనెడి కేరునందలి కేఫము, కలుపంబులెల్ల=దోషములన్నిటిని, బయల్=వెలుపల, పడన్ త్రోయఁగాన్=పడునట్లుత్రోసి పుచ్చగా, 'మా'='మ' అను అక్షరము, కవాటమై=తలుపువై, దీక్షాని=తాడి, ప్రోచున్=కాపాడును, నిక్కము=ఇదినిజము, అని ధీ=బుద్ధితోడ, యుతులు=కూడినవారు ఎన్నన్=తలఁచగా, తదీయవర్ణముల్=అయత్నములను, కైకొని, చేకొని=గ్రహించి, భక్తిచేన్=భక్తిపూర్వకముగా, నుడువన్=చెప్పుటకు, కానరు=తెలియరు, గాక=కానిచో, విపత్=అపదయొక్క, పరంపరల్=ఎడతెగని రుసలు, జగత్ + జనులన్=జగమునందలి వారిని, దాక్షిణ్యనే=అక్రమించునా.

తా. "రామ" అను దివ్యనామములోని కేఫము శాపముల నన్నిటిని బయటికి తఱుమగా "మ" అనెడి అక్షరము తలుపువలె అడ్డువడి వానిని ఎదిరించి లోపలికి రాకుండునట్లు చేసి ఆశ్రితులను కాపాడును. ఇది నిజమని జ్ఞానవంతులు చెప్పగా మూఢు లాయత్నములను గ్రహించి జపింపనేరకున్నారు.

ఇట్లుకాక, లోకులు వానిని జుప్పించిరేని యెడతెగవచ్చు ఆపదలు వారికి కలుగవు

ఉ. రామహరే కకుత్స్థకుల • రామహరే రఘురామరామ శ్రీ
రామ హరేయటంచు మది • రంజల భేకగళంబులీల నీ
నామము సంస్మరించిన జ • నంబు భవంబెడబాసితత్పరం
ధామ నివాసులొదురట • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 27

టీ. రామ=రామ, హరే=హరీ, కకుత్స్థకుల రామ=కాకుత్స్థశము నపుట్టిన రామా, హరే=హరీ, రఘురామ=రఘురాజసంతతివాడవైన రామా, రామ=రామా, శ్రీరామ=శ్రీరామ, హరే=హరీ, అటంచున్=అని, మది=మనస్సు, రంజలన్=రంజిల్లునట్లు, భేక=కప్పయొక్క, కలంబులీలన్=గొంతు విధమున, స్మరించినజనంబు=మనస్సులోతలంచిన జనులు, భవంబు=జన్మములు ఎడబాసి=విడిచి, తత్=అప్రసిద్ధమైన, పరంధామ=శ్రేష్ఠమైనపట్టు, అగు పరమపదమునందు, నివాసులు=నివసించువారు, ఒొదురట=అగుదురు.

తా. రామా! హరే! కకుత్స్థకులరామా! రఘురామ! శ్రీరామ! హరే! అని నీనామమును కప్పగొంతువలె మనస్సున మాటిమాటికీ దలంచు జనులు ఇంక జన్మమెత్తుటను విడిచి పరమపదమందు వసించురుగదా.

ఉ. చక్కెరలప్పకున్ మిగుల • జవ్వని కెంజగురాకు మోవికిం
జొక్కపుజుంటి తేనియకు • జొక్కిలుచుంగనలేరుగాక నే
డిక్కుటరామనామమధు • రామృతమానుటకంటెసౌఖ్యమా
తక్కినమాధురీ మహిమ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 28

టీ. చక్కెరలప్పకున్=పంచదారయొక్క రాశికిని, జవ్వని=యావ నముగల స్త్రీయొక్క, కంపు+చిగురాకుమోవికిన్=ఎఱ్ఱనిచిగురువంటి అధ రమునకును, చొక్కపుజంటిలేనియకున్=అచ్చమైన జంటిగలుగూర్చిన తేనెకును, మిగులుకొ=మిక్కిలి, చొక్కిలుచున్=చొక్కుచు, కనలేదు గాక=తెలిసికొనలేదుగాని, అక్కటా! రామనామ=రామ అనెడి నామ మయొక్క, మధుర=తీయైన, అమృతము, అనుటకంటె=అస్వాదించుట కంటెను, తక్కిన=ఇతరమైన, మాధురీ=తీసియొక్క, మహిమ=పేరిమి, సౌఖ్యమా=నుభవమైనదా.

తా. రామ! చక్కెరరాశికిని, ఎల ప్రాయగల స్త్రీల చిగురాకువంటి యెఱ్ఱని పెదవికిని, తేనెటీగలు గూర్చిన అచ్చ తేనెకును చొక్కి, రామనామముయొక్క మాధుర్యముచు తెలిసికొనక జనులున్నారగాని అమృతమువలె అతిభోగ్యమైన రామనామమును అస్వాదించుట కంటెను తక్కినవాని మాధు ర్యాతిశయము సుఖప్రదము కానేరదు. రామనామమే అన్నిటి కంటెను మధురమయినది.

ఉ. అండజవాహనిన్ను హృద • యంబుననమ్మినవారి పాపముల్
కొండలవంటివైన వెనఁ • గూలి నశింపకయున్నె సంతతా
ఖండలవై భవోన్నతులు • గల్గకమానున మోక్షలక్ష్మికై
దండయొనంగకున్నె తుద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 29

టీ. అండజవాహ=పక్షివాహనా! నిన్నున్, హృదయంబునన్=మన స్సునందున, నమ్మినవారిపాపముల్=నమ్మినట్టివారలయొక్క పాపములు, కొండలవంటి=కొండలవలె మిక్కిలిగొప్పరాసులయినవి, వెనన్=అయినను, వెనన్=త్వరితముగా, కూలి=క్రిందకుడి, నశింపకయున్నె=చెడిపోవక

యందునా, సంతత=యెడతెగనట్టి, అఖండల=ఇంద్రునియొక్క, వైభవ=విభవముయొక్క, ఉన్నతులు=అతిశయములు, కల్గకమానునె=లభింపక పోవునా, తుదన్=కడపట, మోక్షులక్షి=ముక్తిరూపమైనలక్షి, కైదండ=సాహాయ్యము, ఒసంగకయున్నె=ఇయ్యకుండునా.

తా. పక్షివాహనా ! మనస్సునందు నిన్ను సమ్మినివారికి మొదట కొండలవలె పెద్దకుప్పలుగానున్న వారి పాపములు నశించిపోవక మానవు. ఇంద్రుని యైశ్వర్యమువంటి మహాదైశ్వర్యము కలుగకపోదు. పిమ్మట మోక్షము లభింపకపోదు.

చ. చిక్కనిపాలపై మిసిమి ♦ జెందినమిగడ పంచదారతో
మెక్కినభంగి మీఠిమల ♦ మేచకరూపసుధారసంబు నా
మక్కువపల్లెరంబున న ♦ మాహితదాస్య మనేటిదోయిటన్
దక్కెనటంచు జాతెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 30

టీ. చిక్కనిపాలపై=చిక్కనగుపాలమీద, మిసిమిజెందినమిగడకా
మిసిమిసి=కాంతిని, చెందిన=పొందిన, మిగడక=మిగడను, పంచదారతో=చక్కెరతోడగూర్చి, మెక్కినభంగిన్=తిన్నవిధమున, మీ=మీయొక్క, విమల=అచ్ఛయమున, మేచక=నల్లని, రూప=ఆకారమనెడి, సుధారసంబు=అమృతరసము, నా=నాయొక్క, మక్కువ=ప్రేమ అనెడి, పల్లెరంబునన్=భోజనపాత్రమున, మాహిత=హెచ్చరికగల, దాస్యము=కొలుపు, అనేటి=అనునట్టి, దోయిటన్=దోసిలియందు, దక్కెను=లభించెను, అటంచున్=అనుచు, జాతెదను=జాణించువాను.

తా. చిక్కనిపాలమీద మనమనలాడు మిగడను చక్కెరతోగలిపి తినునట్లు మిక్కిలి అమృత రసమువలె నుండు

నీనల్లని రూపమును నేను ప్రేమతోఁగైకొని దాన్యరూపమైన కైంకర్యము అవ్వారిగాచేసి అనుభవించెదను.

చ. సిరులిడసీత, వీడలెగ ♦ జిమ్ముటకున్ హనుమంతుడా రిసో
దరుఁడునుమిత్రసూతిదురితంబులుమానుపరామనామముం
గరుణదలిర్ప మానవులఁ ♦ గావగఁ బన్నిన వజ్రపంజరో
త్కరముగదాభవన్మహిమ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీతి1.

టీ. సిరులు=సంపదలు, ఇడన్=ఇచ్చుటకు, సీత=సీతాదేవి, వీడలు=
బాధలు, ఎగజిమ్ముటకున్=ఆవలీల బోగొట్టుటకు, హనుమంతుడు=అంజ
నేయుఁడు, అగును, ఆరిన్=సంకటమునందు, సోదరుడు=తోబుట్టువు,
నుమిత్రసూతి=లక్ష్మణుడు, దురితంబులు=పాపములను, మానుపన్=తొల
గించుటకు, రామనామము=రామ అనేడి నీనామమును, అగును, కరుణ=
దయ, తలిర్పన్=మీరగా, మానవులన్=మనుష్యులను, కావగన్=కాపాడు
టకు, పన్నిన=చేసిన, వజ్ర=వజ్రముచేతనైన, పంజర=గూండ్లయొక్క,
ఉత్కరము=సమూహము, భవత్ + మహిమ=నీమహాత్మ్యమును అగును.

తా. దశరథరామా ! సిరులిచ్చుటకు నీభార్యయైన
సీతాదేవియు, బాధలను తొలగించుటకు భృత్యుండైన హను
మంతుఁడును, సంకటములందు తోడబుట్టువువలె ఉపచరించు
నీతమ్ముడగు లక్ష్మణుఁడును, పాపములను తొలగించుటకు
నీనామమును, చిలుకల మొదలయినవానిని వజ్రపుగూండ్లలో
పెట్టి కాపాడునట్లు మనుష్యులను కాపాడుటకు నీమహాత్మ్యమును
గలవు.

చ. హలకులిశాంకుశధ్వజ శ ♦ రాసన శంఖరథాంగ కల్పకో
 జ్వలజలజాతరేఖలను ♦ సాంకములై కనుపట్టుచున్న మీ
 కలితపదాంబుజ ద్వయము ♦ గౌతమపత్నికొసంగినట్లు నా
 తలపునఁ జేర్చికావగదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 32

టీ. హల=నాగేలు, కులిశ=వజ్రయుధము, అంకుశ=అంకుశము,
 ధ్వజ=పెక్తమును, శరాసన=విల్లు, శంఖ=శంకువు, రథాంగ=చక్రము,
 కల్పక=కల్పవృక్షము, ఉజ్వల=ప్రకాశించుచున్న, జలజాత=తామర, ఇవి
 యనెడి రేఖలను=రేఖలచేత, సాంకములు=గురుతులతోగూడినవి, ఐ=
 అయి, కనుపట్టుచున్న=అగుపడుచున్న, మీ=మీయొక్క, కలిత=ఒప్పు
 చున్న, పద+అంబుజ=అడుగుపద్మములయొక్క, ద్వయము=జంటను, గౌతమ
 పత్నికీన్=గౌతముని భార్యయైన అహల్యకు, ఒసంగినట్లు, నాతలఁపు
 నక=నాచింతనమందు, చేర్చి=కూర్చి, కావన్ కదె=రక్షింపుమా.

తా. అహల్యకు నాగేలు, వజ్రయుధము, అంకుశము
 మొదలయిన వాని రూపములుగల రేఖలు దాల్చియున్న మీ
 పాదారవిందములను యిచ్చి ఆమెను కృతార్థురాలినిగా చేసినట్లు
 నాహృదయమందుచేరి నన్ను కృతార్థునిగా చేయుమారామా.

చ. జలనిధిలోనదూఱి కుల ♦ శైలముమీటి ధరిత్రిగొమ్మనం
 దలవడమాటి రక్కసుని ♦ యంగముగీటి బలీంద్రునిన్ రసా
 తలమునమాటి పార్థివక ♦ దంబముగూర్చినమేటి రామనా
 తలఁపుననాటి రోగదవె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 33

టీ. జలనిధిలోనన్=సముద్రములోను, దూఱి=చొచ్చి, కులశైలమున్=
 కులపర్వతమును, మీటి=ఎగనెత్తి, ధరిత్రిక=నీళ్ళలో మునిగియుండిన భూ
 మిని, కొమ్మనందుకొ, అలవడన్=పొందికగా, మాటి=తగిల్చి రక్కసుని

యంగము=రాక్షసుడైన హిరణ్యకశిపుని, శరీరము, గీటి=చీల్చి, బలీంద్రునిన్=ఇంద్రుడుగానుండిన, బలిచక్రవర్తిని, రసాతలమునన్=రసాతలమందు మాటి=మఱుగుచేసి, పార్థివకదంబమున్=రాజసమూహమును, కూల్చిన=నాశము చేసినట్టి, మేటి=దిట్టడపు అయిన, రామ=రామరంద్రా, నాతలపునన్=నాచింతనమందు, నాటి=నెలకొని, రాగదవేరమృతము.

తా. శ్రీరామా ! మత్స్యమువై సోమకాసురునికొరకు సముద్రముజొచ్చి, కూర్మమయి మందరపర్వతమును పాలసముద్రములో మునిగినదానిని యెత్తినిలిపి, వరాహమువై ప్రళయజలములలో రసాతలమునంటిన భూమిని కోఱకొమ్మున నెత్తికొనివచ్చి, నరసింహుడవై హిరణ్యకశిపుని దేహముచీల్చి, వామనుడవై బలిచక్రవర్తిని రసాతలమునకు అడగద్రొక్కి, పరశురాముడవై రాజసమూహమును సంహరించినట్టి నీవు నా మనస్సునందు దృఢముగా నిలిచియుండుమా.

ఉ. భండన భీముఁడార్తజన ♦ బాంధవుఁ డుజ్జ్వలబాణతూణకో
దండకళాప్రచండ భుజ ♦ తాండవకీర్తికి రామమూర్తికి
రెండవసాటిదై వమిక ♦ లేడనుచున్ గడగట్టి భేరికా
దాండదదాండదాండనిన ♦ దంబు లజాండమునిండ మత్తవే
దండము నెక్కిచాటెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 34

టీ. భండన=యధ్ధమందు, భీముఁడు=భయంకరుడు, ఆర్తజన=సంకటమునొందినవారి సహాహమునకు, బాంధవుఁడు=చుట్టము, ఉజ్జ్వల=ప్రకాశించుచున్న, బాణ=బాణములును, తూణ=పొదులునుగల, కోదండకళా=విలువిద్యయందు, ప్రచండ=తీవ్రమయిన, భుజములయొక్క, తాండవా=

నటనము చేతగలిగిన, కీర్తికొ=యశస్సుగలవాడగు, రామమూర్తికొ=రామ
చంద్రునికి, పెండపసాటిదైవము=సమానమైన మఱియొకదైవము, ఇకకొ=
ఇంకను, లేదు, అనుచున్, గడగట్టి=స్తంభమునాటి, భేరికా=భేరియొక్క,
దాండదదాండదాండ, నివదంబులు=శబ్దములు, అజాండము=బ్రహ్మాండము,
నిండన్=నిండునట్లు, మత్తచేదండము=మడించిన యేనుగును, ఎక్కిచాటె
దను=ప్రకటించెదను.

తా. రాముఁడు శత్రువులకు యుద్ధమందు భయంక
ఁడగు, భక్తులకు చుట్టమువంటివాఁడు కావున బాణములును
అములపొదులును ప్రకాశించుచున్న విలువిద్య నెఱపు తీవ్ర
మైన భుజముల లాఘవముచే పొగడ్తగన్న శ్రీరామమూర్తికి
సాటిదైవము మఱిమొకటి లేదనుచు బ్రహ్మాండ మదురునట్లు
థాం థాం అని భేరికొట్టుచు మదపుటేనుఁగు నెక్కిచాటెదను.

చ. అవనిజకన్నుదోయి తొగ ♦ లందు వెలింగెడు సోమజానకీ
కువలయనే త్రిగల్పించు ♦ గొడలనుండు ఘనంబు మైథిలీ
నవనవయోవనంబను వ ♦ నంబునకున్ మనదంతివీవెకా
దవిలి భజంతు నెల్లపుడు ♦ దాశరథి కరుణాపయోనిధి. 35

టీ. అవనిజ=నీరయొక్క, కన్నుదోయి=కెండుకన్నులనెడు, తొగ
లందు కలువపూవులయందు, వెలింగెడు, సోమ=ప్రకాశించుచున్న, చంద్రు
డైనవాడా, జానకీ=జనకుని కూతురైన నీత అనెడి, కువలయనేత్రి=కలువ
పూవులవంటి కన్నులుగల, గల్పి=ఉబ్బులయిన, చనుకొండలకొ, ఉండు
ఘనంబు=ఉండునట్టిమేఘము, మైథిలి=మిథిలిరాజాకూతురయిన, నీతాదేవి

యొక్క, నవనవ=మిక్కిలికొత్తయైన, యౌవనంబు=ప్రాయము, అనువనంబునకున్=అనుతోటకు, మదదంతివి, మడించిన యేనుగవు, నీవెకాన్=నీవే అని, తవిలి=ఆనక్తిగొని, ఎల్లప్పుడును, భజింతుకొ=సేవించును.

తా. రామా ! నిన్ను సీతాదేవి కన్నుదోయి యనెడి కలువలను వికసింపజేసెడు చంద్రుడుగాను, జానకీదేవి యుబ్బుచన్నులనెడి కొండల యందుండు మేఘముగాను, మిథిలాపతి కుమారి యలప్రాయమును తోటకు మదపుటేరుగుగాను, తలచి యెప్పుడును నిన్నే సేవించెదను.

చ. ఖరకరచంశజా విను ము ✱ ఖండితభూతపిశాచ థాకినీ
జ్వరపరితాపసర్పభయ ✱ వారకమైన భవత్పదాబ్జ వి
స్ఫురదురువ ప్రపంజరము ✱ జొచ్చితి నీయెడదీనమానవో
ద్ధరవిరుదాంకమేమటకు ✱ దాశరథి కరుణాపయోనిధి. 316

టీ. ఖరఖర=సూర్యునియొక్క, చంశ=చంశమునందు, జా=పుట్టువాడా, అఖండిత=కొట్టుపడని, భూత=భూతములు, పిశాచ=పిశాచములు, థాకిని=థాకినులు, జ్వర=జ్వరములు, పరితాప=తాపములు, సర్ప=సర్పములు, భయ=భయములును, వారకము=పొగొట్టునది, అయిన=అయినట్టి భవత్=నీయొక్క, పదాబ్జ=పాదపద్మములనెడి, విస్ఫురత్=మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్న, ఉరు=గొప్పయైన, వజ్రపంజరముకొ=వజ్రముతోచేయబడిన గూటిని, జొచ్చితిని=ప్రవేశించితిని, నీయెడ=నీయందు, దీన=దీనులయిన, మానవ=జనులను, ఉద్ధర=ఉద్ధరించువాడనెడి, విరుద+అంకము విరుదాంకము=విరుదరూపమయిన చిహ్నము, ఏమటకు=కోలుపోకుము.

తా. సూర్యచంశమున బుట్టిన శ్రీరామా ! భూతములు పిశాచములు, థాకినీలు, తాపములు, సర్పములు మొదలగు

వానివలన భయములు పోగొట్టునదై, వజ్రపంజరమువలె రక్షించు నీచరణారవిందముల శరణుఁజొచ్చితిని. నీవు దీన మాన వోద్ధారకుడను బిరుదుగలవాడవు. కాబట్టి నన్ను ఉద్ధరింపని వాఁడనై యాబిరుదమును బోగొట్టుకొనకుమా.

ఉ. జాత్రైదమీకథామృతము ♦ జాత్రైదమీపదకంజతోయమున్
జాత్రైద రామనామమున ♦ జొబ్బిలుచున్న సుధారసంబు నే
జాత్రైద జాత్రైదజాత్రైద గరు ♦ చుల్ గనువారిపదంబుగూర్చవే
తట్టులతోడి పొత్తిడక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 37

టీ. మీకథామృతము=మీయొక్క కథలనెడి యమృతమును, జాత్రైద=జాత్రుచున్నాను, మీపదకంజ=మీపాదారవిందముయొక్క, తోయమున్=జలమును, జాత్రైద=జాత్రుచున్నాను, రామనామమున్=రామనామము నందు, జొబ్బిలుచున్న సుధారసంబు=ప్రవించుచున్న అమృతరసమును, జాత్రైద=జాత్రుచున్నాను, జాత్రైదజాత్రైదగన్=జాత్రుగాజాత్రుగా, రుచులు=చవులు, కనువారి=ఎరిగినట్టివారియొక్క, పదంబులకున్=స్థానములకును, తట్టులతోడి పొత్తు=నీచులతో స్నేహమా, ఇడక=పెట్టక, కూర్చవే=చేర్చుమా.

తా. శ్రీరామా ! నీచరిత్రములనెడి యమృతమును, నీపాదతీర్థమును, నీనామములందు ప్రవించుచున్న యమృతమును జాత్రైతరు. నీచరిత్రాదుల యమృతంబును జాత్రై రుచి తెలిసికొనిన మహనీయుల దివ్యగతిని నాకు గలిగింపుము. నీచుల తోడి పొత్తు మాన్పుము.

ఉ. ఘోరకృతాంతవీరభట ♦ కోటికి గుండెదిగుల్ దరిద్రతా
కారపిశాచసంహరణ ♦ కార్యవినోది వికుంత మందిర

ద్వారకవాటభేది నిజ ♦ దాస జనావళికెల్ల ప్రాద్దు నీ
తారకనామ మెన్నుకొన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 38

టీ. నీ తారకనామము=సంసారమును దాటజేయు నీ నామమును, ఎన్నుకొనన్=తలచుకొనగా, ఘోర=భయంకరుడైన, కృతాంత=యునుని యొక్క, వీర=శూరులైన, భటకోటికిన్=కింకిరసమూహమునకు, గుండె దిగుల్=గుండెలోనిభయము, దరిద్రతా=దారిద్ర్యముయొక్క, ఆకార=రూపముగల, పితాచ=పితాచమును, సంహరణ=చంపుటయనెడి, కార్య=కార్యమునందు, వినోది=క్రీడించునది, నిజ=నీవారైన, దాసజన=కైంకర్యము సేయు జనులయొక్క, ఆవళికి=సమూహమునకు, ఎల్లప్రాద్దున్=ఎల్లప్పుడును, వికుంత=విష్ణుదేవునివాసస్థానమయిన పరమపదమనెడి, మందిర=గృహము యొక్క, ద్వార=హారమునందలి, కవాట=తలుపును, భేది=భేదించునది.

తా. రామా ! నీతారకనామము భయంకరులయిన యమదూతలను గుండెలగరజేయును. దరిద్రతలనెడి పితాచము ను బోగొట్టును. ఎల్లప్పుడును నీదాసజనులు పరమపదమునకు బోవుటకుగల యడ్డములను తొలగించును.

ఉ. విన్నపమాలకించు రఘు ♦ వీర నహిప్రతిలోకమందునా
కన్నదురాత్ముడుం బరమ ♦ కారుణికోత్తమ వేల్పులందునీ
కన్న మహాత్ముడుం బతిత ♦ కల్మషదూరుడులేడునాకు వి
ద్వన్నత నీవె నాకు గతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 39

టీ. రఘువీర=రఘురాజు కులమునఁబుట్టిన శూరుడైనవాడా, విన్నపము=ఒకమనవి, ఆలకించు, ఆమనవి యేమనగా, ప్రతిలోకమందున్=ఓక్కొక్కజగత్తునందును, నాకన్నన్=నాకంటెను, దురాత్ముడు=దుష్టుడు,

సహి=లేడు, కారుణికోత్తమ=కరుణగలవారిలో నెల్ల, శ్రేష్ఠుడైనవాడా,
వేల్పులందున్=దేవతలందు, నీకన్నన్=నీకంటెను, మహాత్ముడున్=గొప్ప
వాడును, పతిత=పాపాత్ములయొక్క, కల్మష=పాపములను, దూరుడు=
దవ్వుగాజేయువాడును, నాకున్, లేడు=కలుగడు, విద్యన్నుత=పండితుల
చేత కొనియాడబడువాడా, నీవు నాకున్, గతి=దిక్కు.

తా. రఘువీరా! ఒకమనవి ఆలకింపుము. ఏలోకచుం
దును నాకంటె దుష్టుమలేడు. దేవతలందు నీకంటె మహాత్ముడు
ను పాపరహితుడులేడు. కాబట్టి దుష్టులలో శ్రేష్ఠుడనైన నాకు
దేవతలలో శ్రేష్ఠుడవైన నీవె దిక్కుయి ఉద్ధరింప శక్తుడనగు
దువు గాని మఱియొకరు గానేరరు.

ఉ. పెంపునదల్లినై కలుష ♦ బృందసమాగమ మొందకుండ ర
క్షింపనుదండ్రవై మెయివసించుదశేంద్రియరోగముల్ నివా
రింపను నెజ్జవై కృపగు ♦ తీంచి పరంబు దిరంబుగాఁగ స
త్సంపదలియ్య నీవెగతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 40

టీ. పెంపను=పోషింపను, తల్లిని, ఐ=అయి, కలుష=పాపముల
యొక్క, బృంద=సమాహముయొక్క, సమాగమము=కూడికను, ఒంద
కుండన్=చెందకుండునట్లు, రక్షింపను=కాపను, తంద్రివి, ఐ=అయి,
మెయిన్=దేహమునందు, వసించు=ఉన్నట్టి, దశేంద్రియ=పదియంద్రియ
ములనెడి, రోగముల్=తెవుళ్ళను, నివారింపను=పోగొట్టను, నెజ్జవై=వైద్యు
డనై, కృప=దయను, గురించి=గలిగె, పరంబున్=మోక్షమును, తరంబు
గాగన్=స్థిరమగునట్లుగా, సత్సంపదలు=మేలయిన సంపత్తులను, ఇయ్యన్=
ఇచ్చుటకు, నీవె, గతి=దిక్కు.

తా. పోషించుటకు శల్లివలెను, గోషములను పొంద కుండ రక్షించును తండ్రివలెను దేహమునందలి పదియొద్దియ ములనెడి రోగములను తొలగించుటకు వైద్యునివలెను మేల యిన సంపదలియ్యను నీవే నాకు దిక్కు.

ఉ. కుక్షీనజాండపంక్తులొన • గూర్చి చరాచరజంతుకోటి సం రక్షణసేయు తండ్రివి ప • రంపర సీతనయుండనైన నా పక్షము నీవుగావలదె • పాపము లెన్ని యొనర్చినన్ జగ ద్రక్షక కర్తవీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 41

టీ. కుక్షీక=కదరమునందు, అజాండ=బ్రహ్మాండముయొక్క, పంక్తులు=సమూహములు, ఒనగూర్చి=పొందికపఱచి అనుట, చర=చరించు నట్టి చేతనములును, ఆచర=చరింపని చేతనములును, జంతు=ప్రాణులయొక్క కోటిన్=సమూహమును, రక్షణ=కాపాడుటను, చేయుతండ్రివి=చేయునట్టి తండ్రివి, పరంపరన్=పరుసగా, తరతరముగా, సీతనయుండును=నీకొడుకును విన=యొనట్టి, నాపక్షము=నాయొక్క, పాలిటవాడవు, ఎన్నిపాపములు, ఒనర్చినన్=నేనుచేసినను, నీవు, కావలదె=కావలదా, జగత్=లోకము లను, రక్షణ=రక్షించుటయందు, కర్త=కర్తయైనవాడవు, నీవుకద=నీవేకదా.

తా. కుక్షిలోపల బ్రహ్మాండసమూహములను పొంది కగా పెట్టుకొని చేతనములను అచేతనములైన సకలప్రాణి సమూహములను రక్షించునట్టి తండ్రివి కాబట్టి తదితరముగ నీకొడుకై యున్న నాపాలిట నీవుపక్షపాతివై యుండవలయును. నేను పాపములు చేసితినిని నన్ను విడువరాదు. ఎన్ని పాపములు

చేసినను లోకమెల్ల రక్షించువాడవు నీవొక్కండవే కనుక నీవే నన్ను కాపాడవలయును.

ఉ. గద్దరియోగి హృత్కమల • గంధరసానుభవంబుఁ జెందు పె
న్నిద్దపుగండుఁ దేఱి ధర • ణీసుత కౌగిలి పంజరంబునన్
ముద్దులుగుల్కురాచిలుక • ముక్తినిధానము రామరాగదే
తద్దయు నేడు నాకడకు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 42

టీ. గద్దరి=దిట్టలైన, యోగి=యోగశీలురయొక్క, హృత్=హృద
యమనెడి, కమల=తామరయందలి, గంధ=వాసనతోగూడిన, రస=మకరం
దముయొక్క, అనుభవంబున్=ఆస్వాదనమును, చెందు=పొందినట్టియు,
పెను=మిక్కిలి, నిద్దపు=నిగనిగయనెడి మిసిమిగల, గండు=మదించిన,
తేఱి=తుమ్మెదయైనవాడు, ధరణీసుత=సీతాదేవియొక్క, కాగిలి=ఆలింగన
మనెడి, పంజరంబునన్=గూటియందు, ముద్దులుగుల్కు=మనోజ్ఞముగా
నుండు, రాచిలుక=రామచిలుక, ముక్తినిధానము=మోక్షముండెడిచోటు,
రామ=శ్రీరామా, నాకడకు=నాయొద్దకు, నేడు, తద్దయున్=మిక్కిలి,
రాగదే=రమ్యము.

తా. తామరలయందలి తేనెను అనుభవించు తుమ్మెద
వలె యోగశీలుర హృదయమందు భక్తిరసములు అనుభవించు
వాడును, గూటియందలి రాచిల్కవలె సీతాదేవి కౌగిలి
యందు సొంపుగులుకువాడును, మోక్షమిచ్చువాడును, అగు
శ్రీరామా నేడు నాయొద్దకు వేగరమ్యము.

చ. కలియుగ మర్త్యకోటి నినుఁ • గన్గొనరానివిధంబూ భక్తవ
త్సలతపహింపవోచటల • సాంద్రవిపద్దశవార్ధిఁ గ్రుంకుచోఁ

బిలిచిన బల్క-వింతములు ♦ వే నరుల్లిట్లనరాదు గాక నీ
తలఁపునలేదే నీత చెఱ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 43

టీ. కలియుగ=కలియుగమందలి, మర్త్యకోటి=మనుష్యసమూహము
నిన్ను, కన్గొనరాని విధంపా=తెలిసికొనరానివిధమో, భక్తవత్సలతన్=
భక్తులయెడల వాత్సల్యము గలిగియుండుటను, వహింపవో=తాల్పవో,
చటుల=మిక్కిలిఅయిన, సాంద్ర=దట్టమైన, విభవ్=అపదలయొక్క,
దశ=అపస్తయనెడి, వార్ధిన్=సముద్రమునందు, క్రంకువో=నేను
మునుఁగునవుడు, పిలిచినన్=నిన్ను పిలువగా, పల్కవు=వలుకవు, ఇంత
నన్ను మఱచిపోవుటయా, నరులు=నాబోటిమనుష్యులు, ఇట్లు=ఈప్రకా
రము ఇంతమఱపాయని, అనరాదు గాక=చెప్పరాదుగాని, నీతిలంఘనన్=
నీచింతయందు, నీతచెర=రావణునిచేత నీత పొందినచెఱ, లేదె=లేదా.

తా. శ్రీరామా ! నేను మిక్కిలి అపత్నముద్రమున
మునుఁగుఁడు నిన్ను ఎంతపిలిచినను మాఱుపలుకవు, ఇదేల ?
కలియుగమందు మనుష్యులకు కనఁబడరాదనియో ? లేక భక్త
జనులయెడల నీకువాత్సల్యము కలుగదా ? ఇటులనన్ను మఱచి
పోవచ్చునా ! నీకు మఱపని మాబోలులు చెప్పరాదు. నీతా
దేవికి కలిగిన చెఱను మఱవవుగదా ? అట్టి మా చెఱకును
నీకు మఱపు ఎక్కడిది ?

చ. జనవర మీకథాళి విన ♦ సైఁపకకర్ణములందు ఘంటికా
నినద వినోదముల్ నలుపు ♦ సీచునకున్ వరమిచ్చినావు ని
న్ననయముననమ్మికొల్పినమహాత్ముల కేమియొసంగెదోసనం
దననుతమాళొసంగుమయ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ44

టీ. జనవర=ఓరాజా ! మీకథాళి=మీకథయొక్క సమాహూత, వినన్=వినుటకు, పైపక=ఓర్వక, కర్ణములందున్=చెవులయందు, ఘంటి కా=గంటలయొక్క, వినద=శబ్దములయొక్క, వినోదమున్=వేడుకలను, సలుపునీచునకున్=చేయుచున్నట్లునికి, వరము=కోరినకోరిక, ఇచ్చినావు, నిన్ను, ఆసమయమున్=ఎప్పుడును, నమ్మి, శొల్చిన మహాత్ములకున్=సేవించునట్టి మహానీయులకు, ఏమి, ఒసంగెదో=ఇచ్చెదవో, సనందనమత=సనందనుఁడు అను ఋషిచేత కొనియాడబడినవాడా, మాకున్, ఒసంగుము=ఇయ్యవయ్య.

తా. ఓరాజా, మీకథలనువినుటకు ఓర్వక చెవులయందు ఘంటలధ్వనియొక్క వేడుకలను సలుపు నీచునికి కోరినవరము ఇచ్చినావు. ఎప్పుడు నిన్నునమ్మి సేవించునట్టివారికి ఏమి చెప్పెదవో సనందనుఁడు ఋషిచేత కొనియాడబడినవాడా ! వారికిచ్చినట్లే నాకునునిమ్ము.

ఉ. పాపములొందువేళ రణ ♦ పన్నగభూత భయజ్వరాదులం దాపద నొందువేళ భర ♦ తాగ్రజమిమ్ముభజించువారికిం బ్రాపుగ సీవుఁడమ్ముఁడీరు ♦ పక్కియలంజని తద్విపత్తిసం తాపము మాన్చి కాశువట ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ45

టీ. పాపములు, ఒందువేళన్=సాందెడిసమయమునందు, పన్నగ=సర్పము, భూతభయ=భూతములవలన కలుగు భయమును, జ్వర=జ్వరములు అదులయందున్=మొదలయిన వానియందు, ఆపదన్=విపత్తును, ఒందువేళన్=సాందు సమయమునను, భరతాగ్రజ=భరతునికి అన్నవైన శ్రీరామా మిమ్మున్=మిమ్ము, భజించువారికిన్=కొలుచువారికి, సీవు=సీవును, తమ్ముడు=తమ్ముడయిన లక్ష్మణుడును, ఇరుపక్కియలన్=రెండు ప్రక్కలను,

ప్రాపుగన్=సహాయముగ, చని=పోయి, తత్=వారియొక్క, విపత్తి= ఆపద, చేతనైన, సంతాపమున్=ఉడుకును, మాన్పి=పోగొట్టి, కాతుపట= కాపాడుదువగుదురు.

తా. దశరథరా! పాపములుపొందుమానపుడును, యుద్ధము, సర్పములు, భూతములు, జ్వరములు మొదలయినవాని చేత ఆపదకలిగినప్పుడును నిన్ను గొలుచునట్టివారికి సహాయము సేయఁబోయి నీవును, నీతమ్ముడైన లక్ష్మణుఁడును రెండు ప్రక్కల నిలచి వారి యాపదలను పోగొట్టి రక్షింతురని లోకులు చెప్పుదురు. కాబట్టి నన్నును కాపాడనలయును.

చ. అగణితజన్మకర్మదురి ♦ తాంబుధిలోబహుదుఃఖవీచికల్
గెగిపడనీదఁలేక జగ ♦ తీధవ నీపద భక్తి నావచే
దగిలితరింపఁ కోరితిఁ బ ♦ దంపడి నాదుభయంబుమాన్పవే
తగదని చిత్తమందిడక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 46

టీ. జగతీధవ=భూనాథ, అగణిత=లెక్కింపరాని, జన్మ=జన్మము లందలి, కర్మపరంపరలచేగల్గిన, దురిత=పాపములనెడి, తాంబుధిలోన్=సముద్రమందు, బహు=అనేకములయిన, దుఃఖ=దుఃఖములనెడి, వీచికల్=అలలను, తెగిపడన్=కడచునట్లు, ఈదఁలేక=ఈదశాలక, పదంపడి=పిమ్మట, నీపద భక్తి నావచేన్=నీయొక్క పాదములందలి భక్తియనెడి ఓడచేత. తగి=అసక్తితోడ, తరింపగోరితిన్=దాటను ఇచ్చగించితిని, తగదు అని= తగిలినదికాదు అని, చిత్తమందు=నీమనస్సునందు, ఇడక=ఉంచుకొనక, నాభయంబున్=నాయొక్కభయమును, మాన్పవే=పోగొట్టుమా.

తా. భూనాథా! లెక్కింపరాని జన్మములందలి కర్మపరంపరలచే గలిగిన పాపములు సముద్రమువలె అపారమై నాయం

తటపోగొట్టుకొనుటకు శక్యముగాక, నీయందలి భక్తిగలిగి
ఈదఁరాని సముద్రము ఓడచే నులుపుగా దాటునట్లు తొల
గింపరాని నాపాపములను నులుపుగా నీభక్తిచే బోగొట్టుకొనఁ
గోరితిని. కావున శరణుఁబొచ్చిన నాయొక్క భయమును
పోగొట్టుమా.

ఉ. నేనొనరించుపాపము ల ♦ నేకములైనను నాదుజిహ్వకుం
బానకమయ్యెమీపరమ ♦ పాననామముదొంటిచిల్కరా
మా ననుఁగావుమున్న తుదిమాటకుసద్గతిఁ జెందెఁగావునన్
దానిధరింపఁగోరెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 47

టీ. నేను, ఒనరించుపాపములు=చేయునట్టిపాపములు, అనేకములు=
పెక్కులు, ఐనను, నాదుజిహ్వకు=నాయొక్కనాలుకకు, మీపరమపాపన
నామము=మీయొక్క మిక్కిలి పవిత్రమైన పేరు, పానకము అయ్యెన్=
పానకమువలె రుచియైనదని, తొంటిచిల్క=పూర్వకాలపు చిలుక, రామా,
నన్ను కావుము=నన్నుగ్రహీంపుము, అన్నతుదిమాటకున్=అనిపలికినట్టికడపటి
పలుకునకు, సద్గతిన్=మోక్షమును, చెందున్=పొందెను, కావునన్=కనుక,
దానిన్=ఆరామనామమును, ధరింప గోరెదను=తాల్చుట కిచ్చగించెదను.

తా. దశరథరామా ! పాపములనేకములు నేను చేయు
చున్నవాడను. ఇట్టి పాపాత్ముడనైనను నీదివ్యనామముఉచ్చ
రించుట నా నాలుకకు బానకమువలె మిక్కిలి రుచ్యమైనది.
ఎట్లనఁగా పూర్వమొకచిలుక రామా ! నన్నుఁ గావుము, అని
కడపట నొక్కమాట చెప్పగానే మోక్షమునొందెను గదా.

అట్టిసితిని ఇచ్చునది గాన నాకు అతిరుచిగల నీనామము పఠించెదను.

చ. పరధనముల్ హరించి ♦ పరభామలనంటిపరాన్న మబ్బినన్
మురిపమకానిమీఁదనగు ♦ మోసమెఱుంగదుమానసంబుదు
స్తరమిది కాలకింకర గ ♦ దాహతి పాల్పడనీక మమ్మునే
తఱి దరిజేర్చి కాచెదవో ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 48

టీ. పరధనముల్=ఇతరధనములనుహరించి, పరభామలను=యితరుల
యిల్లాండ్రను, అంటి=తాగి, పరాన్నము=ఇతరులకూడు, అబ్బినన్=దొర
కఁగా, మురిపమకాని=విలాసమేకాని, మీదన్=అటుపిమ్మట, అగుమోస
ము=కలుగునట్టిమోసమును, మానసంబు=మనస్సు, ఎఱుంగదు ఇది=ఇట్లు తెలి
యకుండుట, దుస్తరము=తరింపరానిది, కాలకింకర=యమదూతలయొక్క,
గదా=గదలయొక్క, హతి=దెబ్బలయొక్క, పాలు=అధీనత, పడనీయక=
పొందనీక, మమ్మున్, ఏతఱిన్=ఎప్పుడు, దరిచేర్చి, కాచెదవో=రక్షింతువో

తా. దశరథరామా ! పరులధనములను దొంగిలించుట
పరస్త్రీలను గూడుట, పరాన్నమును దినుట, మొదట నుఖ
ముగానుండినను వెనుక నరకము గలిగించును. ఇది మనస్సునకు
తెలియదు. మనస్సు జయించుట కష్టము గనుక మనస్సుపోయి
నదారిని పోయి నరకమున బడకుండునట్లు మమ్ము నెప్పుడు
కడతేర్చి కాపాడెదవోకదా.

ఉ. చేసితి ఘోరకృత్యములు ♦ చేసితి భాగవతాపచారముల్
చేసితి నన్యదై నములఁ ♦ జేరి భజించిన వారిపొందు నేఁ

జేసిననేరముల్ దలంచి ♦ చిక్కుల బెట్టకుమయ్యయ్యయ్యసి
దానుడనయ్య భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 49

టీ. ఘోరకృత్యములు=భయంకరములయిన కార్యములను, చేసితిని, భాగవతాపచారముల్=భాగవత జనులయెడల, అపరాధములను చేసితిని, అన్యదైవములన్=ఇతర దేవతలను, జేరి=ఆశ్రయించి, భజించిన వారిపాం దును=కొలచినట్టివారి సాంగత్యమును, చేసితిని, నేక=నేను, చేసిన నేర ములు=కావించునట్టి తప్పులను, తలంచి=ఎంచి, చిక్కులన్ పెట్టకుము అయ్య=సంకటములందు తగల్పకుమయ్య, అయ్య ! నీదానుడను=అయ్య ! నీయొక్కదానుడను.

తా. రామా, నేను ఘోరకార్యములను, భాగవతుల కపచారములను అన్యదైవముల గొలుచువారితో సాంగత్యము జేసితిని. నాతప్పులను ఊమింపుము, నీకు దానుడను.

చ. పరులధనగబుజూచిపర ♦ భామలజూచి హరింపగోరు మ
ద్గురుతర మానసంబనెడు ♦ దొంగనుబట్టి నిరూఢదాస్య వి
స్ఫురిత వివేకపాశముల ♦ జుట్టి భవచ్చరణంబనే మరు
త్తరువునగట్టివేయగదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 50

టీ. పరధనంబున్=ఇతరులసొత్తును, చూచి, పరభామలన్=పరస్త్రి లను, చూచి, హరింపన్=అవహరించుటకు, కోరునట్టి, మత్=నా, గురు తర=మిక్కిలిగొప్పదైన, మానసంబు=మనస్సు, అనెడుదొంగను, పట్టి=పట్టు కొని, నిరూఢ=మిక్కిలిపెరిగిన, దాస్య=కైంకర్యమునందు, విస్ఫురిత=మిక్కి లివ్రకాశించిన, వివేక=తెలివయిను, పాశములన్=తాళుచేత, చుట్టి=బం

ధించి, భవచ్చరణంబు=నీపాదము అనే మరుత్ తరువునన్=అనెడు దేవతా వృక్షమున, గట్టివేయన్ కదె=బంధించివేయుమా.

తా. యితగలసాత్తులను స్త్రీలను చూచి దొంగిలింప కోరు నామనస్సు అను దొంగను పట్టుకొని నీకైంకర్యముచే బ్రకాశించునట్టి తెలివియనెడి కల్పవృక్షమునకు గట్టివేయుము. చ. సలలిత రామరామ జప * సార మెఱుంగను, గాశికాపురీ నిలయుడఁగాను, మీచరణ * నీరజరేణు మహాప్రభావముం దెలియనహల్యగాను, జగ * తీవర నీదగు సత్యవాక్యముం దలఁపఁగరావఁజానురుని * తమ్ముడఁగాను, భవద్విలాసముల్ తలఁచి నుతింప నాతరమె * దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 51

టీ. సలలిత=మిక్కిలి ఒప్పుచున్న, రామనామ=రామనామముయొక్క, జప=జపముయొక్క, సారము=సత్తువను, ఎఱుంగను=తెలియుటకు కాశికాపురీనిలయుడఁడు=కాశీపట్టణము వాసస్థానముగల శివుడనుకాను, మీచరణనీరజ=మీపాదపద్మములయొక్క, రేణు=దుమ్ముయొక్క, మహాప్రభావమున్=గొప్పమహాత్మ్యమును, తెలియన్=తెలియుటకు, అహల్యన కాను=అహల్యను కానేరను, జగతీవర=భూనాథా, నీదగుసత్యవాక్యము=నీదైనట్టి నిజమైనమాటను, తలపగన్=ఎన్నుటకు, రావఁజానురుని తమ్ముడను=చిట్టిషణుడను కాను, భవత్ విలాసముల్=నీవిలాసములు, తలచి=ఎన్ని, నుతింపన్=పొగడుటకు, నాతరమె=నాకుకక్కమా.

తా. రామా ! నీనామమును జపము చేయుటచలనిపన శివునకు, నీపాదధూళిప్రభావము అహల్యకు, నీసత్యసంధత్వము విభీషణునకును తెలియును. కాని నీలీలలు నాబోటివానికి తెలియతరముకాదు.

ఉ. పాతకులైన మీకృపకుఁ ♦ పాత్రులుకారెతలంచిచూడ జ
ట్రాతికిఁగల్గె బావన ము ♦ రాతికి రాజ్యసుఖంబుగల్గె దు
ర్జాతికిఁ బుణ్యమజ్ఞెగపి ♦ జాతిమహత్వమునొందెగావునం
దాతవ యెట్టివారలకు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 52

టీ. పాతకులైనన్ = పాపాత్ములైనను, మీకృపకు = మీదయకు, పాత్రులుకారె = అర్హులేకాదా, తలంచిచూడన్ = ఎన్నిచూడఁగా, చట్రాతికిన్ = చట్టురాయిగానున్న అహల్యకు, పావనము = పవిత్రత్వము, కల్గెన్ = కలిగెను, ఆరాతికిన్ = శత్రువైన విభీషణునికి, రాజ్యసుఖంబు = రాజ్యప్రాప్తియనెడిసుఖము, కల్గెన్ = కల్గెను, దుర్జాతికి = నీచజాతులవారికిని, పుణ్యము = సుకృతము, అజ్ఞెగపి = లభించెను, కపిజాతి = వానరజాతి, మహత్వము = మహిమను, పొందెన్ = బందెను, కావునన్ = కనుక, ఎట్టివారలకున్ = ఎంతటివారలకైనను, దాతవ = కోర్కెలనీయవఁడవే.

తా. రామా! పాపాత్ములైనను మీకృపకు పాత్రులై యున్నారు. అహల్య నీపాదరజముచే నిజరూపమొందినది. విభీషణుఁడు నీవలన లంకారాజ్యము నొందినాడు. జటాయువు, శబరిమొదలయిన తక్కువజాతులకును నీయనుగ్రహము గలిగినది. సుగ్రీవాదులైన వానరులకుఁ గూడ మహత్వము గలిగినది. ఇవన్నియు జూడఁగా నీవు ఎక్కువ తక్కువలు పాటింపక ఎట్టివారికైన కోరిన కోర్కెలనిచ్చు దాతవని తెలియుచున్నది.

ఉ. మామక పాతకవ్రజము ♦ మాన్వనగణ్యముచిత్రగుప్తు లే
మేమని వ్రాతురో శమను ♦ డేమివిధించునొ కాలకింకర

స్తోమమొనర్చుటేమొవినఁ ♦ జొప్పడదింతకుమున్నెదీనచిం
తామణియెట్లుగాచెదవొ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 53

టీ. మామక=నా, పాతకవ్రజము=పాపసమూహము, మాస్పన్=
పోగొట్టుటకు, అగణ్యము=లెక్కింపరానిది, చిత్రగుప్తులు=యమునియొద్ద
జీవుల పుణ్యపాపములను లెక్కవ్రాయుచుండు కరణము, ఏమిఏమి అని=
యేవిధముగా, వ్రాతురో=వ్రాయుదురో, శమసుండు=యముండు, ఏమి=
ఏమిఫలము, విధించునో=అర్జుపించునో, కాలకింకరస్తోమ=యమదూతల
సమూహము, ఒనర్చుట=చేయుట, ఏమో=ఏదియో, వినన్=వినుటకు,
చొప్పడను=సరిపడదు, ఇంతకుమున్నె=దీనికి పూర్వమే, దీనచింతామణి=
దీనులయినవారికి, చింతామణివలెకోరిన కోర్కెలు ఇచ్చువాఁడా, ఎట్లు=
ఏవిధమున, కాచెదవో=కాపాడెదవో.

తా. రామా ! నాపాపములు పోగొట్టుటకుఁ జాలఁకల
వు-చిత్రగుప్తుడేమి వ్రాయునో ? యముఁడేమి విధించునో ?
కాలకింకరు లేమిచేయుదురో ? ఇంతకుఁ బూర్వమే దీనరక్షణకై
కంకణముఁ గట్టుకొని కోర్కెలు దీర్చు నీవెట్లు కాపాడెదవో
తెలియరాదు.

ఉ. దాసినచుట్టమాశబరి ♦ దానిదయామతి నేలినావు, నీ
దాసునిదాసుఁడాగుహుండు ♦ తావకదాస్యమొసంగినావునే
జేసినపాపమో ! వినుతి ♦ చేసినగావపు గావుమయ్య నీ
దాసులలోన నేనొకఁడ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 54

టీ. శబరి, దాసిన=దగ్గఱ, చుట్టమా=వియ్యమా, దయామతిన్=దయ
తో గూడిన బుద్ధితో ఏలినావు=రక్షించినావు, గుహుండు, నీదాసుని

దాసుఁడా=నీ సేవకుని సేవకుఁడా, తానకదాస్యము=నీ దైవ సేవను, ఒసంగి నావు=ఇచ్చితివి, వినుతి=స్తోత్రమును, చేసినన్=నేను చేసినను, కావపు=రక్షింపవు, నేక=నేను, చేసినపాపమో=చేసినదోషమో, నీదాసులలో నన్=నీ సేవకులలోఁపల, నేను ఒకడను, కావపయ్యా=రక్షింపుమా.

తా. రామా! శబరి నీకు దగ్గట చుట్టము కాదు. దానిని కాపాడితివి. గుహుఁడు నీదాసునికీఁగూడ దాసుఁడు గాడు. కాకపోయిననుదాసునిగా జేసికొంటివి. నేను నీదాస నర్థములో ఒకఁడుగా నున్నాఁడను. మరియు నిన్ను స్తోత్రము చేసినను నేను చేసినపాపమేమోకాని నన్నుఁగాపాడవు. ఇక నయినను కాపాడుమా.

ఉ. దీక్షవహించి నాకొలఁది ♦ దీనుల నెందఱిఁ గాచిపో జగ
ద్రక్షక తొల్లియాద్రుపద ♦ రాజతనూజ తలంచినంతనే
యక్షయమైన వల్వలిడి ♦ తక్కట నామొఱుఁ జిత్తగించి
ప్రత్యక్షము గావవేమిటికి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి 55

టీ. జగద్రక్షక=జగమును రక్షించువాడా, దీక్షన్=నియమమును, వహించి=తొల్చి, నాకొలదిదీనులక=నావరెదిక్కులేనివారిని, ఎందఱిని కాచిపో=కాపాడితివో, తొల్లి=ముందు, ఆద్రుపదరాజతనూజ=ద్రుపద రాజ కుతురైనయాద్రుపది, తలంచినంతనే=స్మరించగానే, అక్షయ మైన వల్వలు=తరుగనట్టి చీరలు, ఇడితి=ఇచ్చితివి, అక్కట=అయ్యో, నామొఱున్=నామనవిని, చిత్తగించి=అలకించి, ప్రత్యక్షము=సాక్షాత్తుగా, కావపు ఏమిటికి=ఏల కాపాడవు.

తా. లోకరక్షా, నీవు ఆశ్రితులను రక్షించునియమము నుపూని, ఎందఱిని కాపాడితివో నాకు తెలియదు. నేను విని

నంతవఱకు తొల్లి ద్రాపది దుర్యోధనుని సభలో చీరలు ఒలుచునపుడు నిన్ను స్మరించగానే లెక్కలేని చీరలిచ్చితివట. అయ్యో నా మొఱియాలించి నన్నేల కాపాడవు ?

ఉ. నీలఘనాభమూర్తివగు • నిన్నుఁగనుంగొనిఁ గోరివేడినన్
జాలముచేసి డాగెదవు • సంస్తుతికెక్కిన రామనామ మే
మూలను దాచుకోగలవు • ముక్తికి బ్రాపది పాపమూలకు
ద్దాలముగా దెమాయెడల • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 56

టీ. నీల=నల్లని, ఘన=మేఘముతో, అభ=సాటియైన, మూర్తివి=దేహముగలవాడవు, అగునిన్నున్=అయినట్టి నిన్ను, కనుగొనన్=చూచుటకు కోరి=అపేక్షించి, వేడినన్=ప్రార్థింపగా, జాలముచేసి=మాయచేసి, డాగెదవు=దాగుకొనెదవు, సంస్తుతికిన్=పొగడ్తు, ఎక్కిన, రామనామము=వచ్చినట్టి రామనామము, ఏమూలను=ఏమూలయందు, దాచుకొనగలవు=దాచుకొననేర్తువు, అది=ఆ రామనామము, మాయెడలకొ=మాయందు, ముక్తికిన్=మోక్షమునకు, ప్రాపు=ఊతపట్టు, పాప=పాపములయొక్క, మూల=వేళ్లకు, కుద్దాలము=కుద్దలి, కాదె=కదా.

తా. రామా, నల్లనిదగు నీమేనుకన్నార చూడవలయునని యెంతవేడినను మాయముచేసి దాచుకొనెదవు. మంచిది. నీవు దాగినను కీర్తినిపొందిన నీ రామనామమును నీవు యెక్కడను దాచలేవు. మాపాపములను గుద్దలి వేళ్ళను పెల్లగించునట్లు సమూలముగాఁ బోఁగొట్టి మోక్షమిచ్చుటకు అదియొకటి కాన అదియే చాలును.

చ. వలదు పరాకు భక్తజన ♦ వత్సల సీచరితంబు వమ్ముగా
వలదు పరాకు నీబిరుదు ♦ వజ్రమువంటిది కావకూరకే
వలదు పరాకు నాదురిత ♦ వార్ధికిఁ దెప్పవుగా మనంబులోఁ
దలతుమెకా నిరంతరము ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 57

టీ. భక్తజన=భక్తులకు, వత్సల=వాత్సల్యముకలవాఁడా, సీచరితంబు
సీచరిత్రము, వమ్ము=వ్యర్థము, కావదు=కాకూడదు, పరాకు=హెచ్చరిక,
నీబిరుదు=భక్తులరక్షకుడనెడి బిరుదు వజ్రమువలె గట్టిది, కావక=(మమ్ము)
రక్షింపక, ఊరకే=వ్యర్థముగా, వలదు=వద్దు, పరాకు=హెచ్చరిక, నా
దురితవార్ధికిన్=నాపాపముద్రమునకు, తెప్పవుగాన్=తెప్పగా, మనంబు
లోన్=మనస్సునందు, నిరంతరము=ఎప్పుడును, తలతుమెకా=తలంతుము
నుమా.

తా. భక్తరక్షా ! భక్తులరక్షణలు దెలుపు సీచరిత్రము
ను, ఆశ్రితరక్షకుఁడని వజ్రమువలె అభేద్యమైన నీబిరుదువ్యర్థ
మగును. అట్లుచేయవలదు. జాగ్రత్తనుమీ, విను. సముద్రము
దాటించు తెప్పవలె నాపాపములు పోగొట్టువానినిగా మన
స్సులో ఎప్పుడును తలంతును.

ఉ. తప్పలెఱుంగలేక దురి ♦ తలంబులు సేసితి నంటి నీవు మా
యప్పవుగావుమంటి నిక ♦ సన్యులకున్ నుదురంటనంటిసీ
కొప్పిదమైన దాసజను ♦ లొప్పినబంటుకు బంటనంటి నా
తప్పుల కెల్ల నీవెగతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 58

టీ. తప్పులు=దోషములను, ఎఱుంగలేక=తెలిసికొనలేక, దురితం
బులు=పాపములను, చేసితిన్ అంటి=చేసి నాననిచెప్పితిని, నీవు, నాయప్పవు=

మాతండ్రిని, కావుమంటి=రక్షింపుమనిచెప్పితిని, ఇకన్, అన్యలకున్=ఇతరులకు, నుదురు=నెత్తిని, అంటనుఅంటి=తాకననిచెప్పితిని, నీకు ఒప్పిదమైన=తగినట్టివారైన, చాసజనులు=సేవక సమాహములు, ఒప్పిన బంటుకున్=సమ్మతించి స్వీకరించిన సేవకునికి, బంటను అంటి=సేవకుడను అంటిని, నాతప్పులకున్ ఎల్లన్=నాఅన్నిదోషములకును, నీవె, గతి=దిక్కు.

తా.రామా, దోషములని తెలిసికొనలేక పాపములు చేసితిని. నీవు మాతండ్రిని. రక్షింపుమా ఇకమీద ఇతరులకు నుదురుతాకి యంజలిచేయను. నీదాసులకు దాసుడను అని నీతో చెప్పికొంటిని ఇక నీదాసుల తప్పుల నెల్లొ అట్లే నీదాసులకు దాసుడనైన నాతప్పులనుదీర్చు దిక్కు నీవేనుమీ.

చ. ఇతఁడుదురాత్ముడంచుజనులెన్నఁగ నాఱడిఁగొంటినేనెవో పతితుడ నంటినో పతిత * పాపనమూర్తివి నీవుగల్గ నే నితరుల వేడనంటి నిహ * మిచ్చిన నిమ్మనరంబొసంగుమీ యతులిత రామనామ మధు*రాక్షరపాలి నిరంతరంబు హృద్గతమని నమ్మికొల్పెదను * దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 59

టీ. ఇతడు=వీడు దురాత్ముడు + అందున్=దుష్టకునన్సుగలవాడు, అనుచు, జనులు=లోకులు, ఎన్నగన్=తలపగా, అరడిన్ కొంటిని=నిందపడితిని, సేనెనుమీ, పతితుడను అంటి=పాపాత్ముడను అని చెప్పితిని, ఓ రామా, పతిత=పాపాత్ములైనవారిని, పాపన=పవిత్రులను చేయు మూర్తివి అగు, నీవు కల్గన్=కలిగియుండగా, సేను ఇతరులకు=అన్యలను, వేడను, అంటి=ప్రార్థింపనని చెప్పితిని, ఇహము=ఇహలోకనుఖము, ఇచ్చినన్=ఇచ్చితిని, ఇమ్ము, పరంబు=పరలోక సౌఖ్యమును, ఒసంగుమీ=

ఇచ్చినట్లయిన ఇహ్మ, అతులిత=సాటిలేని, రామనామ=“రామ” అనెడి పేరుయొక్క, మధుర=తీయనైన, అక్షర=అక్షరములయొక్క, పాళి=సమాహమ, నిరంతరము=ఎప్పుడును, హృద్ధితము=మనసును పొందినది, నా మనస్సులోనున్నదని, నమ్మికొల్పెదను=సేవించెదను.

తా. నేను దుష్టమనస్సు గలవాఁడనని జనులచేత నింద పడితిని, నేనేపతితుఁడనని నీతో చెప్పుకొంటిని. పాపులను పవిత్రులనుగాఁ జేయనవలరించి నీవుండగా పాపుడనైన నేను నిన్నె వేడెడగాని మఱియొకరిని వేడెడని చెప్పితిని. ఇత నీవొకడవేనా కు స్వామివిగనుక ఇహమిచ్చినను యివ్వవలయును, పరమిచ్చిన నీవీయవలయును, మనస్సున నిలుపుకొని నేవచేసెదను.

ఉ. అంచితమైన నీదుకరు ♦ నామృతసారమువాదుపైని బ్రోక్షించినజాలు దాన నిర ♦ సించెదనాదురితల్లెల్లదూలించెద వైరివర్గ మెడ ♦ లించెద గోర్కులనీదుబంటనైదంచెద, గాలకింకరుల ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 60

టీ. అంచితం=ఒప్పునది, ఐన నీదుకరుణా=అయినట్టి నీదయఅనెడి, అమృతసారము=అమృతముయొక్కతేట, నాదుపై=నామీద, ప్రోక్షించినన్=చల్లినచో, చాలన్=అదియేచాలును, దానన్=దానిచే, నాదురితంబులు ఎల్లన్=నాపాపము లన్నియు, నిరసించెదన్=వదలెదను, వైరివర్గము=శత్రుసమాహమము, తూరించెదన్=చెదురునట్లు చేసెదను, గోర్కులన్=రాగములను, ఎడలించెదన్=లేకుండా చేసెదను, నీదుబంటును ఐ=నీదానుండనై, కాలకింకరులన్=యమచూతలను, దంచెదన్=తరిమెదను.

తా. రామా, ఒప్పిదమైన నీదయామృతమును నామీద చల్లిన చాలును. దానిచేతనే నాపాపములుపోయి అంతశ్శత్రు

వులయిన యింద్రియములను చిక్కబట్టి రాగద్వేషములను వదలి, నీదాసుడనై యమకింకరులు వచ్చిన కొట్టి తఱిమెదను.

చ. జలజధులేడునొక్కమొగిఁ ♦ జక్కికిఁదెచ్చెశరంబు, తాతనిం పరంగ జేసెనాతిగఁ బ ♦ దాబ్జపరాగము, నీచరిత్రముల జలజభవాది నిర్జరులు ♦ సన్నుతి సేయఁగ లేదు గావునం దలపనగణ్యమయ్యయిది ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 61

టీ. శరంబు=నీబాణము, జలనిధులు ఏడున్=ఏడుసంద్రములను, ఒక్కమొగిన్=ఒక్కసారిగా, చక్కికిన్=ఒక్కచోటికి, తెచ్చె=తెచ్చెను, పదాబ్జ=తామరలవంటి నీయడుగుల, పరాగము=ఘోరి, రాతిన్=రాతిని, ఇంపు=మనోజ్ఞత, అలరంగన్=ఒప్పునట్టుగా, నాతిగన్=స్త్రీగా, చేసెను, చరిత్రమున్=నీచరిత్రమును, జలజభవ=బ్రహ్మ, అది=మొదలుగాగల, నిర్జరులు=దేవతలును, సన్నుతిసేయఁగ=స్తోత్రముచేయుగా, లేదు, కావునన్=కనుక, తలఁపన్=విచారించ, అగణ్యము=గణుతింపరానిది.

తా. రామా, నీబాణము సప్తసంద్రములను ఒక్కచోటికి తీసికొని వచ్చినది. పాదపద్మములరజస్సు రాతిని స్త్రీగా జేసినది. ఇట్టి నీచరిత్రము బ్రహ్మాదులకయిరను, పొగడనశక్యము. కావున దానిని గణుతింప ససాధ్యము.

ఉ. కోటికిశక్యమా యసుర ♦ కోటుల గెల్వనుగెల్చెఁబోనిజం బాతనిమేనశీతకరుఁ ♦ డౌట దవానలుఁ డెట్టివిత ! మా నీతపతివ్రతామహిమ ♦ నేనకుభాగ్యముమీకటాక్షమున్ ధాతకు శక్యమాపొగడ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 62

టీ. అనురకోట్లను=కోట్లకొలది రాక్షసులను, గెల్వన్=గెల్పుటకు, కోలికిన్=ఒక కోలికి, శక్యమా=తరమా, గెల్చెన్ బో=గెలువనీ, అతని మేనన్=అవానరుని దేహమునందు, దవానలుడు=కాటుచిచ్చు, శీతకరుడు=చంద్రుడు, ఔట=అగుట, ఎట్టివింత=యెంతటి యాశ్చర్యము, మానీత=తల్లియైన నీతయొక్క, పతివ్రతా=పాతివ్రత్యముయొక్క, మహిమ=గొప్ప తనమును, సేవకుభాగ్యము=మిమ్ము సేవించుభాగ్యమును, మీ కటాక్షమున=మీయొక్కదయను, పొగడన్=స్తుతించుటకు, ధాతకున్=బ్రహ్మ దేవునికి, శక్యమా=తరముకాదు.

తా. రామా ! ఒకకోటి కోట్లకొలది రాక్షసులను గెలుచుట శక్యముకాదు. అదియెట్లో శక్యమైనను కానిమ్మ. కాని అతనితోకయందు అంటించిన నిప్పు వేడిమిసూపక చల్ల నగుట మఱియు నాశ్చర్యము. ఇంతకు నీతయొక్క పాతివ్రత్య ప్రభావమును మీయిరువురిని సేవించినవాని భాగ్యమును, మీకరుణాకటాక్షమును కారణము. కనుక ఈమూఁటిని ధాత కై న పొగడదరముగాదు. మముబోటులు ఏమని వర్ణింపగలరు.

ఉ. భూపలరామరామరఘు • పుంగవరామ త్రిలోకరాజ్యసం
స్థాపనరామ మోక్షఫల • దాయకరామ మదీయపాపముల్
పాపగదయ్య రామ సిను • బ్రస్తుతిచేసెదనయ్యరామ సీ
తాపతి రామ భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 65

టీ. భూపలరామ=రాజశ్రేష్టుడవైన, రామ=రామా, రఘుపుంగవ=రఘువంశజులలో శ్రేష్టుడవయిన రామ, త్రిలోక=ముల్లోకముల, రాజ్య=రాజ్యమును, సంస్థాపన=స్థాపించునట్టి, రామా, మోక్ష=మోక్షమనెడి, ఫల=ఫలమును, దాయక=ఇచ్చు, రామ, సీతాపతిరామ=సీతకు భర్తవైన రామా

నిన్నున్, ప్రస్తుతిచేసెద=స్తుతించెదను, మదీయపాపముల్=నాపాపములను
రామ, పాపగదయ్య=పోగొట్టుమా,

తా. రామా ! నీవు రాజులలోనెల్ల శ్రేష్ఠుడవు. మఱి
యు రఘువంశజులలో శ్రేష్ఠుడవు. ముల్లోకములను కుదురుగా
నుండునట్లు, నీలునట్టిదిట్టవు. దానికంటె మిక్కిలి అతిశయమైన
మోక్షఫలమును ఇచ్చువాడవు. అన్నిటికిని అతిశయించిన
లక్ష్మీన్వరూపమగు నీతకు భర్తవు. ఇట్టి మితలేని అతిశయము
ను గలవాడవు గావున కోరినకోర్కులియ్యవచ్చును. తెలిసినంత
నఱకు నిన్ను పొగడెదను. ఆ పొగడ్తనుబట్టియైనను, నాపాపము
లను పోగొట్టి నన్ను గాపాడుము.

ఉ. నీసహజంబు సాత్త్వికము ♦ నీవిడివట్టు సుధాపయోధి, ప
ద్మాసనుఁడాత్మజుండు, గమలాలయనీప్రియురాలు నీకుసిం
హాసనమిద్ధరిత్రి, గొడు ♦ గాకసమత్తులు చంద్రభాస్కరుల్
నీసుమతల్ప మాదిఫణి ♦ నీవెనమస్తము గొల్చినట్టి నీ
దాసులభాగ్యమెట్టిదయ ♦ దాశరథి కరుణాపయోనిధి. 64

టీ. సాత్వికము=వత్సగుణము, నీసహజంబు=నీకు సహజమైనది,
సుధాపయోనిధి=పాలసముద్రము, నీవిడివట్టు=నీవిడిది, ఆత్మజుడు=నీకొడు
కు, పద్మాసనుఁడు=బ్రహ్మ, నీప్రియురాలు, కమలాలయ=లక్ష్మీదేవి,
ఈ ధరిత్రి= ఈ భూమి, నీకు, సింహాసనము, ఆకాశము= ఆకాశము,
గొడుగు, చంద్రభాస్కరులు=నూర్యచంద్రులు, అత్తులు=కన్నులు, ఆది
ఫణి=శేషువు, నీసుమతల్పము=నీపాన్ను, సమస్తమున్=అన్నియు, ఇట్టి
నిన్ను, గొల్చినట్టి=నీవించునట్టి, నీదాసుల భాగ్యము=నీదాసుల పెంపు,
ఎట్టిదయ్య=ఎట్టిదయ్యా.

తా. రామా ! సత్వగుణము నీస్వభావము, నీవిడిదిచాల సముద్రము, నీకొడుకు బ్రహ్మ, నీభార్య లక్ష్మి, ఈభూమి నీసింహాసనము, ఆశము నీకొడుగు, నీకన్నులు చంద్ర సూర్యులు, ఆదిశేషుడు నీపూవుపాన్పు, అన్నియు నీసామ్యముగను. సర్వమునకును, స్వామివయిన నిన్నుగొల్చిన భక్తుల భాగ్యము ఎట్టిదో చెప్పెదరమా ?

చ. చరణముసోకినట్టి శిల ♦ జవ్వనిరూపగు టాక్కవంత, ను స్థిరముగ నీటిపై గిరులు ♦ దేలిన దొక్కటివంతగాని మీ స్మరణఁదనర్చు మానవులు ♦ సద్గతిఁజెందినదెంతవెంటియీ ధరను ధరాత్మజారమణ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 65

టీ. ధరాత్మజారమణ=ఓరామా ! చరణము=నీపాదమును, సోకినట్టిశిల=తాకినట్టిరాయి, జవ్వనిరూపగుట=స్త్రీయగుట, టాక్కవంత=ఒక యాశ్చర్యము, నీటిపయి=నీటిమీద, గిరులు=కొండలు, మస్థిరముగన్=నిలుకడగా, తేలినది=బిచ్చుచుండెడిది, ఒక్కటివంత=మఱియొక ఆశ్చర్యము, కాని మీ స్మరణన్=మిమ్మస్మరించుటయందు, తనర్చుమానవులు=ఒప్పునట్టి మనుష్యులు, సద్గతిన్=మోక్షమును, జెందినది=పొందినది, ఈ ధరన్=ఈ భూమియందు, ఎంత వింత=ఎంత ఆశ్చర్యము.

తా. రామా ! పాదములను తాకిన రాతిని స్త్రీఁజేయుటయు, కొండలను నీళ్ళమీఁద మునుఁగకుండునట్లు నిల్పుటయు నాశ్చర్యము. నిన్ను స్మరించిన వానికి నీవు మోక్షము నొనగుట ఒక ఆశ్చర్యము కానేరదు.

ఉ. దైవము తల్లిదండ్రు తగుదాత గురుండుసఖుండు నిన్నెకా
భావన సేయుచున్న తటి • పాపములెల్ల మనోవికారదు
ర్భావితుఁ జేయుచున్న వి కృపామతివై ననుగావుమీజగ
త్పావనమూర్తి భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.66

టీ. జగత్పావనమూర్తి=లోకములను పవిత్రముచేయు రూపముగల
వాఁడా, దైవము, తల్లి, తండ్రు, తగుదాత=తగునట్టిదాత, గురుండు=గురువు,
సఖుండు=స్నేహితుఁడు, నిన్నె=నీచే, కాన్=ఆగునట్లు, భావనసేయుచున్న
తటిన్=భావించుచున్న సమయమందు, పాపములు ఎల్ల=పాపములన్నియును
మనః=మనస్సుయొక్క, వికార=వికారముచేత, కృపామతివి అయి=దయ
గల మనస్సుగలవాడవై, ననున్, కావున=రక్షింపుమా.

తా. రామా ! నేను నిన్ను దైవముగాను, తల్లిదండ్రు
లుగాను, గురువుగాను, స్నేహితుఁడుగాను భావించుచుండఁగా
నాపూర్వపాపములన్నియుజేరి నామఃస్సును కలఁచి దుష్టభా
వములు కల్పించి చెరువుచున్నవి. లోకుల పాపముల బోగొట్ట
నవతరించిన వాడవు. కనుక నాపాపములను బోనణఁచి నన్ను
కాపాడుమా.

ఉ. వాసవరాజ్యభోగ్యసుఖ • వార్ధినిదేలు ప్రభుత్వమబ్బినా
యాసకుమేరలేదు కన • కాద్రి సమానధనంబుఁగూర్చినం
గాసునువెంటరాదు కని • కానక చేసిన పుణ్యపాపముల్
వీనరబోవనీవు పది • వేలకుజాలు భవంబునొల్లనీ
దాసునిగాఁగ నేలు కొను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.67

టీ. వాసవ=ఇంద్రునియొక్క, రాజ్య=దొరతనమును, భోగ=భోగమును, సుఖ=సౌఖ్యముఅనెడి, వార్ధిన్=సముద్రమందు, తేలుప్రభుత్వము=తేలునట్టి దొరతనము, అబ్ధిన్=లభించినప్పటికిని, ఆసకున్, మేరలేదు=మితకలుగదు, కనకాద్రి=బంగారుకొండతోడ, సమాన=సమానమైన, ధనంబున్=ద్రవ్యమును, కూర్చినన్=సేకరించినను, కాసును=కాసుకూడ, వెంటరాదు, కని=తెలిసియు, కానక=తెలియకయు, చేసిన=చేసినట్టి, పుణ్యపాపముల్, వీపరపోవ నీవు=తెలిపడనియ్యవు, పదివేలకున్=పదివేల అనర్థములకును, చాటుక=అవి చాలి యుండును, భవంబుక=పుట్టుకను, ఒల్లన్=ఇష్టపడను, నీదాసునిగాగ=నీ సేవకునిగా, ఏలుకొను యరక్షింపుము.

తా. రామా ! ఇంద్ర భోగమును, ఇంద్రునియైశ్వర్యము గలిగినను, ఆశకు మితలేదు బంగారుకొండంత ధనముకూర్చి పెట్టినను, పోవునపుడు ఒకకాసుకూడ వెంటరాదు. తెలిసియో తెలియకయోచేసిన పాపపుణ్యములు, చుట్టును చేరి కొంచెమైనను, తప్పించుకొనుట కవకాశమీయవు. మఱికొన్ని యనర్థములయినను కలిగింపజాలును. కనుక పుణ్యపాపంబులుచేసి జన్మములెత్తుటకు నాకు యిష్టములేదు. నీదాసునిగాచేపట్టి జన్మములేకుండఁ గాపాడుము.

ఉ. సూరిజనుల్ దయాపరులు ♦ సూన్యతవాదులబుద్ధిమానవుల్
వీరపతివ్రతాంగనలు ♦ విప్రులు గోవులు వేదముల్ మహీ
భారముదాల్చగా జనులు ♦ పావనమైన పరోపకార న
త్కార మెఱుంగలేరకట ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 68

టీ. సూరిజనుల్=పండితజనులు, దయాపరులు=దయగలవారును, సూన్యతవాదులు=సత్యము పలుకువారును, అబుద్ధిమానవుల్=లోభములేని

మనుష్యులును, వీరపతివ్రతాంగనలు=వీరత్వముతో పతివ్రతలగుస్త్రీలును, విప్రులు=బ్రాహ్మణులు, గోవులు వేదములు, మహాభారము=భూమియొక్క బరువును, తాల్మగా=భరింపగా, జనులు=సామాన్యులగు జనులు, పాపనమైన=పవిత్రంబగుట, పరోపకార సత్కారము=పరోపకారమునకు సత్కరించుట, ఎఱుంగలేరు=తెలియలేరు, అక్కట=అయ్యో.

తా. రామా ! పండితులు, దయాళురు, సత్యసంధులు, లోభములేనివారు, వీరపతివ్రతలయిన స్త్రీలు, బ్రాహ్మణులు, గోవులు, వేదములు ఈభూజనులను ఉద్ధరించుచున్నవి. ఇట్టి ఉపకారులకు తక్కినజనులు ప్రత్యుపకారముచేసి పూజించుట ధర్మము. అయినను, అది జనులు తెలియకున్నారు.

ఉ. వారిచరావతారమున ♦ వారధిలోఁజొరబాటిఁ గ్రోధవిస్తారగుడైనమూనిగమ ♦ తస్కరవీరనిశాచరేంద్రునిం జేరివధించివేదముల ♦ చిక్కెడలించి విరించికిన్ మహా దారతనిచ్చి తీవెగద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 69

టీ. వారిచరావతారమున=మత్స్యవతారమునందు, వారధిలోన్=సముద్రములోనికి, చొరఁబాటి=వేగముగాచొచ్చి, గ్రోధవిస్తార=మిగుల కోపమును, పొంది, నిగమ=వేదములయొక్క, తస్కర=దొంగిలించినవాడైన, వీర=వీరుడగు, నిశాచరేంద్రునిన్=సోమకాసురుని, చేరి=పొంది, వధించి=చంపి, వేదముల చిక్కు=వేదముల గజలిజని, ఎడలించి=తీసి, విరించికిన్=బ్రహ్మకు, మహాదారతన్=మిక్కిలి దాతృత్వముతో, ఈవె=నీచె, ఇచ్చితివిగద=ఇచ్చినవాడవు గదా.

తా. రామా ! మత్స్యవతారమునందు సముద్రమునందుజొచ్చి మిక్కిలికోపాతిశయముతో వేదములను దొంగిలించి

చిన వీరుడైన మేటిరాక్షసుడగు సోమకాసురుని పట్టిచంపి వేదముల చిక్కవిడదీసి బ్రహ్మకు మరల వానిని మిక్కిలి యశాదార్యముతో నిచ్చినవాడవు నీవేకాని మఱెవ్వరుగారు. అట్టి నీవు నన్నును కాపాడెదగును.

చ. కరమనరక్తి మందరము • గవ్వముగాయహిరాజుద్రాడుగా దొరకొని దేవదానవులు • దుగ్ధపయోధిమధిం చుచున్నచో ధరణిచలింప లోకములు • తల్లడమండగ కూర్మమైధరా ధరము ధరించితివెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 70

టీ. కరము=మిక్కిలి, అనరక్తిన్=అనరాగముతో, దేవ=దేవతలు, దానవులు=రాక్షసులు, మందర పర్వతమును, కవ్వముగా, అహిరాజు=సర్పరాజయినవానిని, త్రాడుగా, దొరకొని=పూని, దుగ్ధపయోధిన్=పాలసముద్రమును, మధించుచున్నచో=చిలుకుచుండగా, ధరణి=భూమి చలింప=పడకగా, లోకము=జగము, తల్లడమండగ=తల్లడిల్లుగా, కూర్మమై=తాబేలుఅయి, ధరాధరమున్=ఆ మందర పర్వతమును, యానె=నీవె, ధరించితికద=ఎత్తివికదా.

తా. రామా ! దేవతలును, రాక్షసులును, మందరపర్వతమునుకవ్వముగాను, వాసుకిని కవ్వపు త్రాడుగాను, జేసి పాలసముద్రమును చిలుకుచుండగా, అపుడాకొండ తటాలున మునుగుటచేత భూమి, లోకములు, తల్లడిల్లుటజూచి కూర్మావతారమెత్తి కొండను వీపుమీదదాల్చినవాడవు నీవేకదా.

ఉ. ధారుణి చాపజుట్టిన వి • ధంబునగై కొని హేమనేత్రుడ వ్వారథిలోన దాగినను • వానివధించి వరాహమూర్తివై

ధారుణిఁదొంటికి వడిని • దక్షిణశృంగమునన్ ధరించి వి
స్తార మొచ్చితీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 71

టీ. ధారుణిన్ = భూమిని, చాపన్ = చాపము, చుట్టివవిధంబునన్ =
మడచినతీరుగా, హేమనేత్రుడు = హిరణ్యాక్షుడు, కైకొని = చుట్టి ఎత్తుకొని
అవ్వారధిలోనన్ = వ్రసిద్ధమయిన సముద్రమునందు, డాగినను = దాచుకొ
నగా, వానిన్ = అహిరణ్యాక్షుని, వధించి = చంపి, వరహమూర్తివై = పంది
యాకారముగలవాడనై, దక్షిణశృంగమునన్ = కుడికొమ్మనందు, కుడిపంటి
కోటయందు, ధరించి = తాల్చి, విస్తారము = మఱలచాపగా, ఈవె = నీవు
ఓనర్చితకద = దయచేసితివికదా.

తా. రామా ! హిరణ్యాక్షుడు భూమినిచాపచుట్టగా
చుట్టియెత్తుకొని సముద్రములోనికిఁబోయి దాచుకొనగా నీవు
వానిని జంపి వరాహరూపమునుదాల్చి, కుడిపంటికోటతో భూ
మిని యెత్తుకొనివచ్చి మునుపటివలె చాపగాత్రపునొందియుం
డునట్లు చేసినవాడవు నీవెకాని మఱెవ్వరును గారు. కనుక
నన్నును అట్లనే ఉద్ధరింపుమా.

ఉ. పెటపెటనుక్కుకంబమున • భీకరదంత నఖాంకురప్రభా
పటలము గప్ప నుప్పతిలి • భండనవీధిన్వసింహభీకర
స్ఫుటపటుశక్తి హేమకళి • పున్ విదళించి సురారెట్టినం
తటఁ గృపఁజూచితీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 72

టీ. ఉక్కుకంబమునన్ = ఇనుప స్తంభమున, పెటపెట = పెటపెటమ
ను, భీకరదంత = భయంకరపండ్ల, నఖాంకుర = గోటి మొనల, పటలము = సమా
నము, వీధిన్, కప్పన్ = కప్పకొనగా, ఉప్పతిలి = పుట్టి, భండన = యుద్ధమున
వ్యసింహ = నరసింహవతారముయొక్క, భీకర = భయంకరమైన, స్ఫుట = స్ప

ప్రమైన, పటు=పటువైనదగు, శక్తిన్=సామర్థ్యము చేత, హేమకశిపున్ =
హిరణ్యకశిపుని, విదలించి=చీల్చి, అంతట=పిమ్మట, సురారిపట్టిక=
ప్రహ్లాదుని, కృపన్=దయతో, ఈవె=నీవె, చూచితికద=చూచితివికదా.

తా. రామా! నీవు ఊక్కు స్తోభమున పెటపెటమని
నరసింహమూర్తివై పుట్టి నీపండ్లతో గోళ్ళతో తెల్లనికాంతులు
నిన్ను గ్రమ్మ భయంకర శక్తిచేహిరణ్యకశిపునిఱొమ్ముచీల్చి
చంపి ప్రహ్లాదునిఁ గాపాడినావు. నన్నుగూడ కాపాడుము.

చ. పదయుగళంబు భూగగన • భాగములన్ వెసనూనివిక్రమా
స్పదమగు నబ్బలీంద్రునొక • పాదమునందల క్రిందనొత్తిమే
లొదవజగ త్రయంబుబురు • హూతునకియ్యవటుండవై నచి
త్పదములమూర్తి వీవెకద • దాశరథి కరుణాపయోనిధి.73

టీ. పదయుగళంబు=పాదములజంటను, భూ=భూమియొక్కయు,
గగన=అకాశముయొక్కయు, భాగములన్=ప్రదేశములందు, వెసన్=శీఘ్ర
ముగా, ఊని=నిలిపి, విక్రమ=పరాక్రమములకు, అస్పదము=స్తానము, అగు
నబ్బలీంద్రున్=అయినట్టి అబలచక్రవర్తిని, ఒకపాదమునన్=ఒకకాలిచే,
క్రిందన్=క్రిందుగా, తలన్=తలను, ఒత్తి=అదిమి, మేలు=శ్రేయస్సు,
ఒదవజ్=కలుగగా, పురుహూతునకు=ఇంద్రునకు, జగత్రయంబుకొ=
లోకములమూటిని, ఇయ్యన్=ఇచ్చుటకు, వటుండవు=వడుగవు, ఐన,
చిత్=జ్ఞానమును, సత్=ఉనికియు లేక సత్యమును అయిన, అమల=నిర్మల
యగు, మూర్తివి=విగ్రహముకలవాడవు, నీజకదా=నీవేకదా.

తా. భూమియందు అకాశమునందు నొక్కొక్కపాద
ముంచి మహాపరాక్రమవంతుడైన బలిచక్రవర్తి తలమీఁద
నొకపాదముపెట్టి పాతాళమునకు అణగద్రొక్కి మేలగునట్లు

ముల్లోకములను ఇంద్రునకు యిచ్చుటకై వటువుగా బుట్టిన
సద్బిదానందమూర్తీ సన్నుతగా పాడుమా.

చ. ఇరువదియొక్కమాటు ధర • ణీశుల నెల్లవధించి తత్కలే
బర రుధిర ప్రవాహమున • బైత్తికతర్పణ మొప్పజేసిభూ
సురవరకోటికిన్ ముదము • సాష్పడభార్గవరామమూర్తివై
ధరణినొసంగితివెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 74

టీ. ఇరువదియొక్కమాటు, ధరణీశులన్=రాజులను, ఎల్లన్=అంద
ఱిని, వధించి=పంపి, తత్=వారి, కలేబర=దేహముల, రుధిరప్రవాహము
నన్=నెత్తుటితో, బైత్తికతర్పణము=పితరులకు జలతర్పణము, ఒప్పన్=
చేసి, భూసురవరకోటికిన్=బ్రాహ్మణులకు, ముదము=సంతోషము, చొప్ప
డన్=కలుగ, భార్గవరామమూర్తివై=పరశురాముడనై, భూమిని, ఈనె=
దానము చేసితివికదా.

తా. రామా! రాజులనందరిని ఇరువదియొక్క పర్యాయములుచంపి, వారిదేహముల నెత్తుటివెల్లువలచేత పితరులకు
జలతర్పణమిచ్చి వారియొద్దనుండి జయించినభూమిని బ్రాహ్మణ
సమూహమునకు సంతోషము కలుగునట్లు దానముచేసిన పరశు
రాముడవు నీవేయగుదువు.

చ. దురమునఁదాటకందునిమి • ధూర్జటివిల్ దునుమాడినీతనుం
బరిణయమంది తండ్రి పను • పన్ ఘనకాననభూమికేగిదు
స్తరపటుచండ కాండ కులి • శాహతిరావణకుంభకర్ణభూ
ధరములఁ గూల్చితివెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 75

టీ. దురమునన్=యుద్ధమున, తాటకను, దునిమి=చంపి, ధూర్జటి
విల్=శివునివల్లు, దునుమాడి=విజించి, నీతనున్=నీతాదేవిని, పరిణయ

మంది=పెండ్లాడి, తండ్రి, చనుపకో=అడవికి పంపగా, ఘన=గొప్పదైన కాననభూమికికో=అరణ్యప్రదేశమునకు, ఏగి=పోయి, దుస్తర=కడపరాని దియు, పటు=పటుత్వముగలదియు, చండ=తీక్షణమైనదియు, ఆగు, కాండ=బాణమునెడి, కులిశ=వజ్రముయొక్క, ఆహతికో=దెబ్బచేత, రావణకుంభకర్ణ=రావణుడు కుంభకర్ణుడు అను, భూధరములన్=కొండలను, ఈనె=నీనె, గూల్చితకడ=కూలనైచితివి కదా.

తా. రామా ! యుద్ధమున తాటకనుజంపి, శివువిల్లు విఱచి, నీతను పెండ్లాడి, తండ్రిపంపగా కాఱడనికిపోయి వజ్రాయుధముచేత కొండలను గూల్చునట్లు వారింపరాని వాఁడిబాణమున రావణకుంభకర్ణులను గూల్చినవాఁడవు నీవె యగుదువు.

చ. అనుపమయాదవాన్వయసు ♦ ధాన్ధిసుధానిధిక్ష్మమూర్తిసీ
కనుజుఁడుగాజనించి కుజ ♦ నావళిన్లు నడంచి రోహిణీ
తనయుఁడనంగ బాహుబల♦దర్పమునన్ బలరామమూర్తివై
తనరినవేల్పువీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 76

టీ. అనుపమ=పాటిలేని, యాదవాన్వయ=యాదవవంశము అనెడి, సుధాన్ధి=పాలసముద్రమునకు, సుధానిధి=చంద్రుడగు, క్ష్మమూర్తి=కష్టుడు, నీకు అనుజుడుగాన్=తమ్ముడుగా, రోహిణీతనయుడు అనంగన్=రోహిణీదేవి కుమారుఁడు అని జనులాడఁగా, జనించి=పుట్టి, బాహుబల=భుజముల బలమి చేతనైన, దర్పమునన్=గర్వముచేత, కుజశాపశిన్, ఎల్లన్=దుష్టుల సమూహమును అంతయు, అడంచి=అడఁగఁద్రొక్కి, బలరామమూర్తివై=బలరామపితారమైతి నవాడవై, తనరినవేల్పువు=ఒప్పునట్టి దేవుండవు, ఈనెకడ=నీచెకదా.

తా. రామా యాదవవంశ తిలకుఁడైన కృష్ణుఁడుతమ్ముడుగా రోహిణీదేవికడుపునెబ్బట్టి భుజబలాతిశయముచేత, దుష్టు

సమూహములనెల్ల రూపుమాపి బలరాముడుగా నవతరించిన దేవుడవు నీవేయగుదువు.

చ. సురలునుతింపఁగాఁ ద్రిపుర • సుందరులన్ వరియింపబుద్ధరూ
పరయగఁదాల్చితీవు త్రిపు • రాసురకోటి దహించునప్పుడా
హరునకుఁదోడుగా వరశ • రాసన బాణముభోగ్ర సాధనో
త్కరమొనరించితీవుకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 77

టీ. అరయగన్ = విచారింపఁగా, సురలు = దేవతలు, సుతింపగాన్ = పొగడగా, త్రిపుర సుందరులన్ = త్రిపురములందలి స్త్రీలను, వరియింపన్ = వరించుటకై, బుద్ధరూపు = బౌద్ధరూపము, ఈవు = నీవు, దాల్చితి = ధరించితివి, త్రిపుర = త్రిపురములలో వసించు, అసురకోటిన్ = రాక్షససమూహమును, దహించునప్పుడు, ఆహరునకున్ = ఆశివునకు, తోడుగాన్ = సాహాయ్యముగా, సర = శ్రేష్ఠమైన, శరాసన = విల్లు, బాణ = బాణము, ముఖ = మొదలయిన, ఉగ్ర = భయంకరమును, సాధన = పరికరముయొక్క, ఉత్కరము = సమూహము, ఈవే = నీవే, ఒనర్చితివికదా = చేసితివిగావా.

తా. దేవతలు ప్రార్థింప, త్రిపురస్త్రీలను వరింపఁ బౌద్ధవిగ్రహము దాల్చినవాడవు నీవే ఆ త్రిపురాసురుల కాల్పునప్పుడు శివునికివిల్లు అమ్ము మొదలయిన సాధనములను సవరించి సాహాయ్యము చేసినవాడవు నీవే. ఇట్లు దుష్టులను నిగ్రహించి శిష్టులను రక్షించు నీవు నన్ను రక్షింపుమా.

ఉ. సంకరదుర్గమైదురిత • సంకులమైన జగంబుజూచి స
ర్వంకవలీల నుత్తమ తు • రంగమునెక్కి కరాసిబూని వీ
రాంకవిలాస మొప్ప గలి • కాకృతి సజ్జనకోటికిఁ నిరా
తంక మొనర్చితీవుకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 78

టీ. సంకర=వర్ణసంకరము చేత, దుర్గమై=ప్రవేశింపరానిదై, దురిత=పాపము చేత, సంకులము=వ్యాపించినది, ఐనజగంబు=అయినట్టి లోకమును, చూచి, సర్వంకష=అన్నిటిని ఒరయుచున్న, లీన్=విలాసముతో, ఉత్తమతుంగము=మేలయినగుట్టమును, ఎక్కి, కరాసీన్=చేతికత్తిని, పూని=తాల్చి, వీరాంక విలాసము=వీరాంకవీరుండనుట, పరాక్రమము, ఒప్పుచుండగా, కలికాకృతిన్=కల్పితకారముతో, సజ్జనకోటికిన్=సత్పురుషసమూహమునకు, నిరాటంకము=అటంకములేమి, ఈదె=నీదె, ఒనర్చెదుకద=చేయబోయెదవుకదా.

తా. రామా ! వర్ణసంకరము మిక్కిలిబలీయమయి పాపము నిండియున్న జగమునుజూచి మిక్కిలి లీలతో గొప్పగుట్టమునెక్కి చేతకత్తిదాల్చి పరాక్రమము విలాసము మెఱయంగా కల్కిమూర్తివై సజ్జనులకు దురాచారవర్ణ సంకరాది ప్రతిబంధకములు లేకుండునట్లు ఇంక చేయగలవాడవు నీవేయగుదువు

స. మనముననూ హాపోషణలు మర్వకమున్నె కఫాదిరోగముల్ దనువుననంటి మేనిబిగి • దప్పకమున్నె నరుండు మోక్షసాధన మొనరింపఁగావలయు • దత్వవిచారము మానియుండుట లనువునకున్ విరోధమిది • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 79

టీ. మనమునన్=మానసమందు, ఊహాపోషణలు=ఊహాబోహలు, మర్వకమున్నె=మరువకమునుపే, కఫాదిరోగముల్=కఫము మొదలగు తెవుభృ, తనువు=శరీరమందు, అంటి=కలిగి, మేనిబిగి=శరీరపటుత్వము, తప్పకమున్నె, నరుండు=మనుష్యుడు, మోక్షసాధనము=మోక్షమార్గమునకుపాయము ఒనరింపవలయున్=చేసికొనవలయును, తత్వ=వస్తువులయ్యావును, వుచారము=పరికిలనము, మానియుండుటల్=వదిలియుండు కార్యములు, తనువునకున్=శరీరము, విరోధము=విరుద్ధమైనది.

తా. రామా నూనసంబున కూహించు శక్తియుఁ దలంచుకొను శక్తియు నశింపక మునుపే కఫము మొదలైన రోగములు శరీరమున వ్యాపించి శక్తితప్పక మునుపే మనుష్యుఁడు తత్వవిచారముచేసి మోక్షమున కుపాయము వెదుకవలెను. పిదపచేసికొనుట కశక్యము. తత్వవిచారము సేయకుండుట ఆత్మస్వరూపమునకు విరుద్ధమగును.

చ. ముదమునకాటసట్టుభన • మోహమదద్విరదాంకుశంబుసం
పదలకొటారు కోరికల • పంట పరంబునకాది వైరుల
న్నదనజయించు త్రోవ విప • దభికినావగదా సదాభవ
త్పదమలనామసంస్మరణ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 80

టీ. భనత్ = నీ, సదమల = నిర్మలమైన, నామసంస్మరణ = పేరుస్మరించుట, ముదమునకున్ = సంతోషమునకు, అటపట్టు = స్థానము, భవ = పుట్టుకయును, మోహ = అజ్ఞానము అనెడి, ద్విరద = ఏనుగులకు, అంకుశంబు = అంకుశము, సగపదలకొటారు = సంపదలకొట్టు, కోరికలపంట = కోరికలపంట, పరంబునకున్ = పరలోకమునకు, అది = మొదలు, వైరులక = శత్రువులను, అదనన్ = సమయముజూచి, జయించు త్రోవ = గెలుచుమార్గము, విపదభికిన్ = అపత్నముద్రమునకు, నాపకదా = ఓడగును.

తా. రామా ! నిర్మలమైన నీనామమును స్మరించుటసంతోషముకలిగించును. అంకుశముచే ఏనుగును అణచునట్లు యెడతెగకయుండుజన్మ పరంపరను అణచును. సకలదంపదలను యిచ్చును. కోరికలనెల్ల సఫలముగావించును. సర్వలోకములకు మూలము. పగవారిని గెలుచుటకు సాధనమైనది. సముద్రమును దాటించు నోడవలె ఆపదలను పోగొట్టును.

చ. దురితలతానుసారభవ • దుఃఖకదంబము రామనామ భీ
కరతర హేతిచే దెగి న • కానకలై చనకుండనేర్పునే
దరికొని మండుచుండు శిఖ • దార్క్కినినన్ శలభాదికీటకో
త్కరము విలీనమైచనదె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 81

టీ. దురిత=పాపమనెడి, లత=తీగను; అనుసార=అనుసరించుచున్న,
భవ=పుట్టుకలనెడి, దుఃఖకదంబము=దుఃఖసమూహము, రామనామ=రామ
నామము అనెడి, భీకరతర=మిక్కిలి భయంకరమైన, హేతిచేన్=కత్తిచేత
తెగి, వకావకలై=భిన్నభిన్నమై, చనకుండనేర్పునే=పోవకుండ జాలునా,
తరికొని=తగులుకొని, మండుచుండుశిఖన్=జ్వలించుచున్న అగ్నిని, తార్క్కి
నినన్=మీదపడగా, శలభ=మిడుతలు, అది=మొగలైన, కీటక=పురుగుల,
ఉత్కరము=సమూహము, విలీనమై=మిక్కిలి అడగిపోయినదై, చనదె=
పోదా, నశించియే పోవునని భావము.

తా. రామా! పాపము పయిపయిరాగా దానితోఁ
గూడ నాఁగు దుఃఖాత్మకమైన జన్మ పరంపర, కత్తిచేత తీగ
త్రైంపబడునట్లు, నీరామనామముచేత నశించి పటాపంచలై,
రగిలిమండుచున్న అగ్నియందుబడిన మిడుతలు మొదలైన
పురుగులవలె రూపుమాసిపోవును.

చ. హరిపదభక్తినిం ద్రియజాయాన్వితమత్తిముడిం ద్రియంబు
లక! పరగకనిల్పఁనూదినను • మధ్యముఁ డింద్రియపారవ
శ్యుడై | పరగినచోనికృష్ణుడని • పల్కగదుర్మతిన్ ననమునా
దరమున నెట్లుకాచెదవొ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 82

టీ. హరిపదభక్తి=విష్ణుపాదములందలి భక్తిచేత, ఇంద్రియ=ఇంద్రియ
ములను, జయ=గెలుచుటతోడ, అన్వితమై=కూడినవాడు, ఉత్తముడు=

శ్రేష్ఠుఁడు, ఇంద్రియంబులన్=ఇంద్రియములందు, మరుగక=లీనుఁడుగాక నిల్పన్ దానిని నిగ్రహించుటకు, ఊదినను=ప్రయత్నించినయెడల, మధ్య ముఁడు=నడితరపువాఁడు, ఇంద్రియ=ఇంద్రియములకు, పారఫశ్యుడై=ఆధీనుడై, పరగినచోన్=ప్రసరించినయెడల, నికృష్టుఁడు=అథముఁడు, అని, పల్కగన్=చెప్పఁగా, దుర్మతిని=దుష్టబుద్ధిని, అదరమునన్=అదరముతో, ఎట్లుకాచెదవో=ఎట్లుకాపాడెదవో.

తా. గామా ! విష్ణుపదభక్తితో ఇంద్రియములనుగెలిచినవాడు ఉత్తముడు. ఇంద్రియములకులోనుగాక నిగ్రహింప ప్రయత్నించువాఁడు మధ్యముఁడు. ఇంద్రియములకు ఆధీనుడైనవాఁడు అథముఁడు. ఈమువ్వురలో దుష్టబుద్ధి నైన నేను అథముఁడను. గనుక రక్షింపదగినవాడనుగాను, అయినను నన్నెట్లు రక్షించెదవో తెలియదు.

చ. వనకరిచిక్కమైనసకు ♦ వాచవికిం జెడిపోయె మీను తా
వినికికిఁజిక్కఁజల్వగను ♦ వేదెలు జెందెను లేళ్ళుతావిలో
మనికినశించెదేటి తర ♦ మాయరుమూఁటినిగెల్వనైదుసా
ధనముల నీవె కావదగు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 83

టీ. వనకరి=అడవిమీను, మైనసకున్=శరీర చాపల్యమునకు, (కరుల పట్టువాండ్రాకర్షణమునకై విడచు అడు ఏనుగను కామించి) చిక్కఁ=చిక్కుబడెను, మీను=చేచ, వాచవికిన్=నోటిరుచికి, (గాలమందు గ్రుచ్చిన యెఱ్ఱరుచికి) చెడిపోయె=తగులుపడెను, చిల్వ=పాము, తా=తాను, వినికికిన్=వినుటకు, (పాములవాఁడు ఊదు వాగస్వరమును వినుటకు) చిక్క=చిక్కుపడెను, లేళ్ళు, కనువెదురున్=కంటిపిచ్చి, చెందును=పొందును, (కన్నులీంద్రియములకు లోనయ్యె)తేటి=తుమ్మెద, తావిలో=వాసనలో, మనికిన్=ఊండుటవలన, నశించెను, ఇరుమూఁటిని=ఐదింటిని

(విద్రియములను) చెల్వన్=జయించుటకు, తరమా=శక్యమా, విదు సాధనములన్=పంచవిధోపాయములచేత, నీవె కాపడగన్=నీవే కాపాడ వలయును.

తా. దాశరథీ ! అడవిలో ఏనుఁగు ఆడు ఏనుఁగునుం గనియు, చేప గాలముందలి యెరచవికిని, పాము, పాములవాని ఊడుస్వరమును వినుటకును, లేడి కనుపిచ్చిచేతను, తుమ్మిద తామరలోని వాసనకును చిక్కుకొనుచున్నవి. పంచేద్రియము ల నిన్నుగొల్చు పంచవిధకైంకర్యములచేత యింద్రియముల నడచి నన్ను కాపాడుము.

చ. కరములుమీకు మ్రొక్కులిడఁగన్నులుమిమ్మునెచూడజిహ్వ
మీస్మరణదసర్పవీనులుఁ భవత్కలధన్వినుచుండ నాసమీ
యఱుతనుబెట్టు పూసరులఁ కాస గొనంబరమార్థసాధనో
త్కరమిదిచేయవేక్యవనుఁ దాశరథీ కరుణాపయోచిధీ. ౪4

టీ. కరములు=చేతులు, మీకున్, మ్రొక్కులిడన్=దండములుపెట్ట గాను, కన్నులు, మిమ్మనె, జూడన్=చూడఁగాను, జిహ్వ=నాలుక, మీస్మ రణన్=మిమ్ముస్మరించుటచేత, తసర్పన్=ఒప్పఁగాను, వీనులు=చెవులు, భవత్ కథల్=మీదైన చరిత్రములను, వినుచుండన్=వినుచుండఁగాను, శాసిక=ముక్కు, మీయఱుతను=మీమూఁపునందు, పెట్టుపూసరులన్= పెట్టునట్టి పూపుదండలకు, ఆసగొనన్=ఆసపడఁగాను, ఆది=అట్లు ఆయా ఆవయవములు మీకు ఆయాకార్యములు నేయుట, పరమార్థసాధన=పురుషార్థములను సాధించెడి యుపాయముయొక్క, ఉత్కరము=సమాసము.

తా. చేతులుమీకు మ్రొక్కుటయు, కన్నులుమిమ్ము చూచుటయు, నాలుక మీనామమును జపించుటయు, చెవులు

మీకథలను వినుటయు, ముక్కు మీరూపునందలి పూదండలను కోరుటయుననెడి యీయైశ్వర్యములే మోక్షమునకు సిద్ధి కరమైన సాధనములు.

చ. చిరతరభ క్తినొక్కతుల • సీదళ మర్పణసేయువాఁడు ఖేచరగరుడోరగ ప్రముఖ • సంఘములోవెలుఁగన్ సదాభవ స్ఫురదరవింద పాదములఁ • బూజలొనర్చినవారికెల్ల దత్పరమరచేతిధా త్రిగద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 85

టీ. చిరతరభ క్తిఁ=బహుకాలము గానున్న భక్తితో, ఒక్కతులసీదళం=ఒక్కతులసియాకు, అర్పణసేయువాఁడు=సమర్పించువాఁడు, ఖేచరులు=గరుడులు ఉరగులు అను వీరియొక్క సమాహమలోపల, వెలుఁగుఁ=ప్రకాశించును, సదా=ఎల్లప్పుడును, భవత్=నీయొక్క, స్ఫురత్=ప్రకాశించుచున్న, అరవింద=తామరలసంటి, పాదములన్=అడుగులను, పూజలు ఒనర్చినవారికెల్లన్=పూజించినవారి కందరికిని, తత్పరము=ఆమోక్షము, అరచేతిధాత్రి=అరచేతి యుసిరికవలె, సదా అగును.

తా. రామా ! బహుకాలము భక్తితోడఒక్కతులసిదళమును నీకు సమర్పించినవాఁడు ఖేచరులు, గరుడులు, ఉరగులు అనువీరిలో నొక్కఁడై ప్రకాశించును. ఇఁక యెప్పుడును, నీపాదారవిందములను బూజసేయు వారికందరికి మోక్షము కరతలామలకమేకదా.

ఉ. భానుఁడుతూర్పునందుగను • పట్టినఁబావకచంద్ర తేజముల్ హీనతజెందినట్లు జగ • దేక విరాజితమైన నీపదధ్యానముసేయుచున్నఁ బర • దై వమరీచులడంగకుండునే దానవ గర్వనిర్దళన • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 86

టీ. దానవ=రాక్షసులయొక్క, గర్వ=గర్వమును, నిర్దళన=హరించువాఁడా, భానుఁడు=సూర్యుఁడు, తూర్పునందున్=తూర్పుదిక్కునందు, కమచుట్టినన్=కనుపడఁగా, పాపక=అగ్ని యొక్కయు, చంద్ర=చంద్రునియొక్కయు, లేజముల్=కాంతులు, హీనతచెందినట్లు, జగదేక=లోకమునకు ముఖ్యముగా, విరాజితము=ప్రకాశించునది, విస నీపదధ్యానము=అయినట్టి నీపదధ్యానమును, చేయుచున్నన్=చేయుచుండఁగా, పర దైవమరీచులు=ఇతర దైవములకాంతులు, అడంగకుండునె=అణఁగిపోకుండునా.

తా. సూర్యునికాంతికి అగ్ని మొదలగువాని కాంతులడంగునట్లు జగత్తంతయు ప్రకాశించుచున్న నీపదధ్యానముయొక్క ప్రకాశమునకు ఇతరదేవతల ప్రకాశములు అడఁగిపోవును.

ఉ. నీమహానీయతత్వ రస • నిర్ణయబోధ కథామృతాబ్ధిలోఁ బామును గ్రుంకులాడక వృ • ధాతినుకట్టముజెందిమానవుం డీమహిలోకతీర్థముల • నెల్లమునింగిన దుర్వికార హృత్తామసపంకముల్ విడునె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 87

టీ. మహానీయ=గొప్పదైన, తత్వరస=తత్వసారముయొక్క, నిర్ణయ=నిశ్చయముగల, పోధ=జ్ఞానము కలిగిన, కథా=కథలనెడి, అమృతాబ్ధిలోన్=అమృతమైన సంద్రమందు, తాన్=తాను, మను=మందు, క్రుంకులాడక=మునుగక, వృధా=వ్యర్థంబుగా, తనకట్టమున్=శరీరసంకటమును, చెంది=పొంది, మానవుండు=మనుష్యుఁడు, ఈమహిలోక=యీ భూలోకమందలి, తీర్థములెల్లన్=తీర్థములందంతటను, మునిగినన్=క్రంకఁగా దుర్వికార=చెడువికారములుగల, హృత్=హృదయముయొక్క, తామస=తమాగుణ సంబంధమైన, పంకముల్=బురదలు, విడునె=విడిపోవుగదా.

తా. రామా! నీమాహాత్మ్యముయొక్క స్వారస్యమిట్టిదని నిర్ణయించితెలుపు నీదివ్యచరిత్రమనెడి అమృత సముద్ర

మునందు గ్రుంకులిడినచో దుర్వికారమైన హృదయమందలి
తామసములనెడి రొప్పులుతీసిపోవుచుగాని కేవలము ఈ భూలో
కమునందలి తీర్థములందు మునిగినయెడల అవితీసిపోవు.

ఉ. కాంచన వస్తుసంకలిత • కల్మష అగ్నిపుటంబుబెట్టి వా
రించినరీతి నాత్మనిగి • డించిన దుష్కర దుర్మలత్రయం
బంచితభక్తియోగదహ • నార్చి దగుల్పక పాయునే కన
త్కాంచనకుండలాభరణ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 88

టీ. కనల్ = ప్రకాశించుచున్న, కాంచన = బంగారమయమైన,
కుండల = కుండలములు, ఆభరణ = సొమ్ముగాఁగలవాఁడు, కాంచనవస్తు =
బంగారుపదార్థమునందు, సంకలిత = మిక్కిలి తగిలిన, కల్మష = మాలిన్యము,
అగ్నిపుటంబు పెట్టి = అగ్నిపురమువేసి, వారించినరీతిన్ = తొలగించిన విధ
మున, దుష్కర = చేయరాని, దుర్మలత్రయంబు = చెడ్డవియైన మూడుమల
ములను, అంచిత = ఒప్పుచున్న, భక్తియోగమనెడి, దహన = అగ్నియొక్క,
ఆర్చన్ = జ్వాలయందు, తగుల్పక, పాయునే = విడిచిపోవునా ?

తా. రామా ! బంగారులోని మాలిన్యము అగ్నిపుట
మునలన పోవునట్లు ఆత్మయందుగల మూఁడుమలములు నీయం
దలి భక్తియోగముచేతనే నశించునుగాని మఱొకవిధమున
నశింపవు.

ఉ. నీనతి పెక్కుగల్గులిడ • నేర్పరిలోక మకల్మషంబుగా
నీసుతనేయు పావనము • నిర్మితకార్యధుగీణ దక్షుఁడై
నీసుతుడిచ్చు నాయువును • నిన్నభజించినఁ గల్గకుండునే
దాసులకీర్తితార్థములు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 89

టీ. నీసతి=నీభార్య, పెక్కుకల్మలు=అనేకసంపదలు, ఇడక= ఇచ్చటకు, నేర్పరి=నిపుణురాలు, నీనుత=(నీపాదములందు బుట్టుటచే) నీకూతురైన గంగ, లోకము=జగము, అకల్మషంబుగాక=నిర్దోషమగునట్లుగా, పాపనమునేయన్=పవిత్రముగా జేయును, నీనుకుడు=నీ కొడుకయిన, బ్రహ్మనిర్మితకార్య=నిర్మాణకృత్యముయొక్క, ధునీణ=భారముకల, దక్షుడై=నేర్పరియై, ఆయువులు=ఆయుష్యములు ఇచ్చును, నినున్=ఇట్టి నిన్ను, భజించినన్=కొలువఁగా, దాసులకున్=నీభక్తులకు, ఈస్మిత=కోరికలు, కలుగకుండునే=లభింపకపోవునా ?

తా. రామా! నీభార్యయైనలక్ష్మి సమస్తసంపదలనిచ్చుటకు నిపుణురాలు. నీకూతురైన గంగ ముల్లోకములయందును ప్రవహించి యులోకములందలి దోషములను పోగొట్టి పవిత్రముగాజేయును. నీకొడుకైన బ్రహ్మ సృష్టికార్యమంతయు నిర్వహింప సమర్థుడై ఆయువులనిచ్చును. ఇట్టిపుత్రకళత్రాదులుగల నిన్ను భజించిన నీభక్తులకు కోరిన కోర్కెలు నెఱవేరకపోవు.

ఉ. వారిజపత్రమందిడిన • వారివిధంబున వర్తనీయమం
దారయ గొంపిలోన దను • వంటని కుమ్మరపుర్వరీతి సం
సారమునన్ మెలంగుచువి • చారగుడై పరి మొందుగాదెన
త్కారమెఱింగిమానవుఁడు • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ 90

టీ. వారిజపత్రమందు=తామరాకునందు, ఇడినవారివిధంబునక= ఉంచిన జలమురీతిని, ఆరయక=విచారించఁగా, గొంపిలోనక=బురదయందు, తనువు=దేహము, అంటని కుమ్మరపుర్వరీతిన్=తగులుకొనిన కుమ్మరపురుగువిధమునను, సంసారమందు, మానవుఁడు=మనుష్యుఁడు, మెలంగుచుక=ప్రవర్తించుచు, విచారగుడై=తత్వవిచారమును పొందినవాడై,

సత్కారము=పూజ, (నిన్ను పూజించుటకు) ఎటింగి=తెలిసి, పరము=మోక్షమును, ఒందుకా కాదె=సాందునుగదా.

తా. రామా ! తామురాకునందలి నీటిబొట్టు అతామ రాకును యెట్లు అంటుకొనదో, రొంపిలో కుమ్మరపురుగు మెలగినను దాని దేహమునకు బురద అంటుకొనక యెట్లుండునో, అట్లే పురుషుడైనవాఁడు సంసారమును వ్రవర్తించుచుండినను తత్స్వీచిచారమునుపోంది సంసారమున తగులుబడక మోక్షమును పొందును

చ. దొరసినకాయముల్కుదిమిఁ తోచినఁజూచిప్రభుత్వముల్నిరు
త్రైపులుఁగాగజూచిమఱిఁ మేదినిలోఁదమతోడివారుముం
దరుగుటజూచిచూచితెగుఁ నాయువెఱుంగకమోహపాశము
ల్దరుగనివారికేమిగతిఁ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 92

టీ. దొరసినకాయముల్=కలిగిన దేహములు, ముదిమి=ముసలితనము, తోచినన్=తోపఁగాచూచి, ప్రభుత్వముల్=దొరతనములు, సిరులు=సంపదలు, మెఱపులుగాగన్=మెఱపుతీగలవలె, చూచి=తెలిసికొని, మఱి=మఱియు, మేదినిలో=భూమియందు, తమతోడివారు=తమతోఁగూడ పుట్టిపెరిగినవారు, ముందు=(తమకు) మునుపు, అరుగుట=పోవుటను, (చచ్చుటను) చూచిచూచి, తెగు ఆయువున్=నశించునట్టి ఆయువ్యమును, (ఆయువునశించిపోవునని) ఎఱుంగక=తెలిసికొనక, మోహపాశములు=అజానపుత్రాశ్చ (ప్రపంచవిషయములందు త్రాళ్ళవలె బంధించు అజానము), తఱుగనివారికిన్=తగ్గనివారికి, ఏమిగతి=ఏమిదిక్కు.

తా. రామా ! శరీరములుముదిసిపోవుటచేతను దేహము అస్థిరమనియు ప్రభుత్వాదులు నశించుటచే సంపదలు అస్థిరమనియు, తమ తోడివారు ముందుగానే చచ్చియుండుటచే తా

మును చావవలసినవారనియు చక్కగా తెలియుచుండినను ఆయువు నశించునని తెలియక అస్థిరములైన యాదేహదుల యందే అజ్ఞానముయొక్క పాశములచే కట్టుబడుచున్నారే, ఇట్టివారికిఁ గలుగగలస్థితి యేమి? యని భావము.

చ. సిరిగలనాఁడుమైమఱచి ♦ చిక్కిననాడుదలంచి పుణ్యముల్ పారిఁ బోరినేయనై తినని ♦ పొక్కినఁగల్గనె గాలించిచ్చుపైఁ కెరలినవేళఁ దప్పికొని ♦ కీడ్పడువేళ జలంబు గోరి త త్తరమునఁ ద్రవ్వినఁగలదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

టీ. శిరి=సంపద, కలనాఁడు=కలిగియుండినది నములందు, మైమఱచి=దేహము తెలియటతప్పి, చిక్కిననాఁడు=దరిద్రము చేచిక్కుటకైన దినము లందును, తలంచి=ఆలోచించి, పుణ్యములు=పుణ్యకార్యములను, పారి=పారి=మాటిమాటికి, చేయనైతిని అని=చేయకపోతిని అని, పొక్కినన్=తపింపగా, కల్గనె=ఫలము గలుగునా? (ఇందులకు దృష్టాంతరము) గాలి, చిచ్చుపై=అగ్నిమీద, కెరలినవేళ=విజృంభించినప్పుడు, (ఇల్లుమొదలగు వానిని కాలృబూనిన అగ్ని పుట్టినప్పుడే చల్లార్చక దానిపై గాలి తగిలి మిక్కిలి రగులుకొన్న సమయమున) దప్పికొని, కీడ్పడువేళన్=స్రక్కడు సమయమందును, జలంబు=నీటిని, గోరి=ఆకించి, తత్తరమున=తడఁ బాటుతో, త్రవ్వినన్=భూమిలో త్రవ్వఁగా, కలదే=నీళ్ళుకలుగునా?

తా. సంపద యుండినకాలమందు, సంపదచే మత్తిలి ఒడలుమఱచి యుండి దారిద్ర్యము నచ్చిన వెనుక ఆలోచించి పుణ్యకార్యములు మాటిమాటికి చేయకపోతినే యని చింతించుట, గాలిచే మిక్కిలి రేగిన నిప్పును ఆర్పుటకును బాగా దప్పికొనినపుడు జలమునకై భూమినివేగిరపడి త్రవ్వటయెట్లో అట్లే వ్యర్థమగును.

ఉ. జీవనమింకఁ బంకమున • జిక్కినమీను చలింపకెంతయున్
దావుననిల్చి జీవనమె • తద్దయుఁ గోరువిధంబు చొప్పుడం
దావలమైనఁగానిగుఱి • తప్పనివాఁడు చరించువాఁడయీ
తానకభక్తియోగమున • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 94

టీ, జీవనము=నీళ్ళు, ఇంకఁ=ఇంకిపోఁగా, పంకమునఁ=బురద
యందు, చిక్కినమీను=చిక్కు పడినచేఁప, ఎంతయుఁ=ఎంతమాత్రమును,
చలింపక=కదలక, తావునన్=చానున్నచోటనే, నిల్చి=ఉండి, జీవనమె=
నీటినే, తద్దయుఁ=మిక్కిలి, కోరువిధంబు=కోరునట్టిరీతి, చొప్పుడఁ=
కలుగునట్లుగా, తావలమైనదానిన్=స్థానమైన, దానిని=తనకు ఆధారమైన
దానిని, గుఱిదప్పనివాఁడు=నూటిచెడనివాడు, (తనకు ఆధారభూతడైన
నీయందే గుఱియుంచి అగుఱినితప్పక నిశ్చే ధ్యానించుచుండువాడు.)
తానకభక్తియోగమునన్=నీదైన భక్తితోడి కూడికచే, తరించువాడయీ=
సంసారమును దాటువాడు అయ్యా !

తా. చేఁప నీళ్ళు యెండిపోయినను బురదలో చిక్కు
కొన్నను, ఆచోటును విడిచి కదలక అందేనిలిచి నీళ్ళనేతుదకు
గోరునట్లు నీయందలి ధ్యానమునందే గుఱియుంచి యెన్నికష్ట
ములు వచ్చినను దానిని వదలకయుండువాడు. అట్లుండుటచే
సీయెడల భక్తియుదయించి ఆభక్తియోగమున సంసారమును
దాటునని భావము.

చ. సరసునిమానసంబుసర • సజ్జఁడెఱుంగునుముష్కరాధముం
డెఱిగి గ్రహించువాడెకొల • నేకనివాసముగాఁగద ద్దురం
బరయఁగ నేర్చునెట్లు విక • చాబ్జమరంద రసై కసారభో
త్కరముమిళిందమొందుక్రియ • దాశరథీకరుణాపయోనిధి95

టీ. సరసుని మానసంబు=రసజానిమనస్సును, సరసజ్ఞుడు=మిక్కిలి రసమును తెలిసినవాడు, ఎఱుంగును=తెలియును, ముక్కరి + అధముడు= మొరకైననీచుడు, గ్రహింపగలడా, ఇందులకుదృష్టాంతము, దర్శకము= కప్పకొలను=సరస్సు, ఏకనివాసముగా(గన్=ఒక్కటే ఉనికిపట్టుకాగా, (కొలనునందె ఎప్పుడును ఎడతెగక ఉండునదైనను,) ఏకభ=అకొలనునందు, ఏకసింఁచిన, ఆబ్ద=తామరయొక్క, మకరందరస=పూదేనెద్రవముయొక్క, ఏక=ముఖ్యమైన, సారథ=వాసనలయొక్క, ఉత్కరము=సమాహుమును, మిలిందము=(దూరముననుండు) తుమ్మెద, ఒందుక్రియన్=పొందురీతిని, ఎట్లు=ఏరీతిని, అరయగనేర్పు=విచారించి తెలిసికొననేర్చును.

తా. రామా ! కప్ప సరస్సులోనే యెప్పుడు వాసము చేయుచుండునదైనను అందుండిన తామరలయందలి పూదేనె వాసనలను తెలియజాలదు. తుమ్మెదయో దానిని తెలిసి యనుభవించును. అట్లే రసికుని మనస్సులోని భావమునురసికుండే తెలిసికొనగల్గునుగాని దుష్టుడు తెలిసికోజాలదు.

ఉ. నోచినతల్లిదండ్రీకిఁ ద • నూభవుఁడొక్కడెచాలుమేటిచే
చాచనివాడువేటొకఁడు • చాచినలేదనకిచ్చువాఁడునో
రాచి నిజంబకాని పలు • కాడనివాఁడు రణంబులోనమేన్
దాచనివాడుభద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 96

టీ. నోచినతల్లిదండ్రీకిన్=పూర్వజన్మమందు పుణ్యవ్రతమునోచి నట్టి తల్లిదండ్రులకు, చే=చేయి, చాచనివాడు=యాచింపనట్టివాఁడనుట, నేఱుఒకడు=మఱియొకఁడు, చాచినన్=(తన్నుగూర్చి) చెయిచాపగా, (తన్నుయాచింపగా) లేదనకిచ్చువాఁడు=యాచించునది లేదనకయిచ్చునట్టి వాడును, నోరు, ఆచి=అడ్డగించి, నిజంబ=నిజమే, (సత్యమేచెప్పువాడనుట) కానిపలుకు=కానట్టిమాటలను, అడనివాడు=చెప్పనివాడును, (అబద్ధము

చెప్పటకు నోరు మూసికొనునే కాని నోరు తెరచి నిజమే చెప్పవాడనుట) రణంబులోఁ = యుద్ధమునందు, మేన్ = ఒడలిని, దాచనివాడు = మాటు చేయనివాడు, ఇట్టివాఁడైన, మేటి = శ్రేష్ఠుడగు, తనాభవుఁడు = కొడుకు, ఒక్కడే, చాలున్ = చాలును, (ఇట్టిలక్షణములులేని కొడుకులు ఎందఱు పుట్టినను పుట్టినట్లేయని భావము.)

తా. ఒకరిని యాచింపనివాఁడును, ఒకరుతన్ను యాచింపఁగాలేదనకిచ్చువాఁడును, నోరు తెరచి యబద్ధముచెప్పనివాఁడును, యుద్ధమందు వెనుదీయనివాఁడును, అగుకొడుకు భాగ్యముచేసినతల్లిదండ్రులకు ఒక్కడే కలిగిన జాలును ! అనేకమంది అక్కరలేదు.

ఉ. శ్రీయుతజానకీరమణ • చిన్మయరూప రమేశరామ నా
గాయణ పాహిపాహియని • ప్రస్తుతిఁజేసితి నామనంబునం
బాయక కీర్తిప్రజ వి • పాటనమందఁగజేసి సత్కథా
దాయి ఫలంబునాకియవె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 97

టీ. శ్రీయుత = కాంతిలోఁగూడినవాఁడా, జానకీరమణ = సీతా దేవికి పెనిమిటియైనవాఁడా, చిత్ + మయ = జ్ఞానమయమైన, రూపా = స్వరూపముగలవాఁడా, రమా + ఈశ = లక్ష్మీకి పతియైనవాఁడా, రామా = అందఱిని రమింపఁజేయువాఁడా, నారాయణ = నారములను సఃలచేతనాచేతనములను వాసస్థానముగాగలవాడా, పాహిపాహియని = కావుముకావుము అని, ప్రస్తుతిఁజేసితి = స్తోత్రముచేసితిని, నామనంబునఁ = నా మనస్సునందు, బాయక = విడువక, కీర్తిప్ర = పాదములయొక్క, ప్రజ = సమూహములయొక్క విపాటము = ఖండించుటను, అందగన్ చేసి = లభించునట్లుచేసి (నాపాపములను నాశనముచేసి యనుట) సత్కథా = మంచితోను, దాయి = ఇచ్చునట్టి, ఫలంబున్ = ఫలమును, నాకు, ఇయవె = ఇచ్చుట.

తా. దశరథరామా ! తేజోవంతుడా ! జానకీరమణా !
విజ్ఞానమయా ! లక్ష్మీపతీ ! సర్వజనానందకరుడా ! నిన్ను సదా
పాహిపాహియని నుతించెదను నామనస్సుననుండు పాప నము
దాయములబోగొట్టి నన్ను పాపరహితునిగజేసి రక్షింపుము.

ఉ. ఎంతటిపుణ్యమోశబరి ♦ యెంగిలిగొంటివి వింతగాదె నీ
మంతనమెట్టిదో యుడుత ♦ మైని క రాగి నఖాంకురంబులన్
సంతసమందఁ జేసితివి ♦ సత్కులజన్మములేమి లెక్క వే
దాంతముగాదె నీమహిమ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. ॥8

టీ. శబరియెంగిలిన్ = శబరి గొట్టికి చవిచూచుటచే ఎంగిలియైన పం
డ్లను, కొంటివి = తీసికొంటివి. (భక్తిచితివి) ఎంతటిపుణ్యమో = అది చేసికొన్న
పుణ్యము ఎంత అతిశయించినదో, వింతగాదె = ఇది ఆశ్చర్యముకాదా,
(దేవతలు ఇచ్చినట్టి శ్రేష్ఠపదార్థములను గ్రహించని నీవు, అల్పురాలైన
శబరి ఎంగిలిన తినుటచూడగా దానిపుణ్యము మిక్కిలియాశ్చర్యమైనదనుట)
నీమంతనము = సీరహస్యము (నీకు ఉడుతమీఁద ప్రేమాతిశయముగలుగుటను
రహస్యము.) ఎట్టిదో = ఎటువంటిదో, ఉడుతమైని = ఉడుత దేహమున, క రా
గ్ర = వేళ్ళయొక్క, నఖా + అంకురములన్ = గోటి మొనలచేత, సంతసము
అందన్ = సంతోషపడునట్లు, చేసితివి = గోళ్ళతో నివిరి ఉడుతను సంతోష
పెట్టితివనుట, సత్కులజన్మములు = మంచినంశమున పుట్టుకలును, ఏమి
లెక్క = నీకేమిలక్ష్యము (నీవు పంశమును, జాతిని పాటించవు అనుట)
నీమహిమ = నీమహత్వము, వేదాంతముగాదె = వేదాంతముకదా, నీమహి
మచే జాతిని కులమును జాడక రక్షించినట్టివాడనైతివని భావము.

తా. శబరియెంగిలిన తింటివి. అదియెంత పుణ్యముచేసి
కొన్నదో ఆశ్చర్యముగానున్నది. ఉడుతమేను మునిగోళ్ళతో

గీతీ సంతోషపెట్టితివి. దానిపైనింత వాత్సల్యము గలుగుటకు రహస్యమేమో తెలియకున్నది. విచారించిమాడఁగానీవుజాతిని కలమును పాటించువాడవుకావు. ఔను నీమహత్వమువేదాంత ప్రతిపాద్యమగునంత విస్తారమైనది. కాన నీరణక్షమునకును శిక్షణమునకును కారణములు మముఁబోలుటకు తెలియవు.

ఉ. బొంకనివాడె యోగ్యుడరి • బృందములై త్తినచోటజివ్వకుం
జంకనివాడెజోదు రిభ • సంబున నర్థికరంబు సాచినం
గొంకనివాడెదాత మిము • గొల్చిభజించినవాడెపోనిరా
తంకమనస్కుడెన్నగను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 99

టీ. బొంకనివాడె=అబద్ధముచెప్పనివాడే, యోగ్యుడు, అరిబృం
దము=శత్రుసమూహములు, ఎత్తినచోట=దండెత్తివచ్చినయెడల, చివ్వ
కున్=యుద్ధమునకు, జంకనివాడె=వెనుకతీయనివాడే, జోదు=యోధుడు,
రిభసంబునన్=వేగముగా, ల్ధి=యాచకుడు, కరంబు=చేతని, చాచి
నన్=చాచగా, కొంకనివాడె=ఇచ్చుటకు, మిణకరింపనివాడే, దాత,
మిచ్చున్=మిచ్చు, కొల్చి=సేవించి, భజించినవాడె=ధ్యానముచేసినవాడే,
నిరాతంక=అటంకములేని, మనస్కుడు=మనస్సుగలవాడు, అగును.

చ భ్రమరము కీటకంబుగొని • పాల్పడిఝాంకరణోపకారియై
భ్రమరముగా నొనర్చునని • పల్కుటజేసిభవాదిదుఃఖసు
తమన మెడల్చిభక్తిసహి • తంబుగ జీవుని విశ్వరూప త
త్త్వమున ధరించుటేమరుదు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి.

టీ. భ్రమరము=ఈ మృద, కీటకంబున్=పురుగునుకొని, పాల్పడి=
చానికై పూని, ఝాంకరణ+ఉపకారియై=ఝాంకారముచేత ఉపకరించి,
భ్రమరముగాన్=ఈ మృదగా, ఒనర్చునని=చేయునని, పల్కుటజేసి=

చెప్పటచేత, (జనులాడుకొనుటచేత) జీవునిన్, భవ=పుట్టుక, ఆది=మొదలుగాఁగల, దుఃఖసంతమసము=దుఃఖములనెడి చీకటిని, ఎడలించి=పోఁగొట్టి, భక్తిసహితంబుగన్=భక్తితోగూడ, విశ్వరూపతత్వమునన్=నీయొక్క విరాట్స్వరూపమునందు, ధరించుట=తాల్చుట, ఏమి, అరుదు=ఆశ్చర్యము, ఒక కేవలజాతువైన తుమ్మెద, పురుగును తనవలె తుమ్మెదగా జేయుట లోకమునకు తెలియుచుండఁగా నీవు జీవునిదుఃఖములు బోగొట్టి భక్తినిగలిగించి వానికి నీతోడి సారూప్యమును ఒనగుట ఆశ్చర్యముగాదని భావము.

చ తరువులుపూచికాయలగు ♦ తత్త్వసుమంబులుపూజగా భవచ్చరణముసోకిదాసులకు ♦ సారములౌ ధనధాన్యరాసులై కరిభటఘోటకాంబర ని ♦ కాయములై విరజానది సముత్తరణమొనర్చు జిత్రమిది ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. తరువులు=చెట్లు, పూచి=పుష్పించి, కాయలుకాఁచును, తత్త్వసుమంబులు=ఆపూవులు, పూజగాకోసి పూజార్థముగా, భవచ్చరణము=నీపాదమును, సోకి=తాకి, దాసులకు=నీభక్తులకు, సారములు=శ్రేష్ఠములు, ఔధనధాన్యరాసులై=అగునట్టి ధనధాన్యముల కుప్పలై, కరి=ఏనుగులు, భట=బంట్లు, ఘోటక=గుట్టములు, అంబర=వస్త్రములు, వీనియొక్కనికాయములై=సమూహములై, విరజానదీ=పరమపదము ఎల్లగానుండు విరజ అను ఏటిని, సముత్తరణము=దాటుటను, ఒనర్చుకొ=చేయును, ఇది=నీపాదములు సోకినపూలు, చిత్రము=ఆశ్చర్యము.

తా. రామా ! చెట్లయందలి పూవులు అట్లేముండిన యెడల కాయలగును. వానినేకోసి నీపాదములయందు పూజార్థము సమర్పింపగా అవి నీయడుగులు సోకగానే మేలైన ధనధాన్యములును ఏనుగులు, బంట్లు, గుట్టములు, వస్త్రములు మొదలైనవిగా ఇహలోకమున పరిణమించి పరముపదమును కలిగించును.

ఉ. పట్టితిభట్టరార్యగురుః పాదములిమ్మొయినూర్ధ్వపుండ్రముల్
పెట్టితిమంత్రరాజ మొడి • పెట్టితి నయ్యమకింకరాళికిం
గట్టితిబొమ్మ మీచరణ • కంజములందుదలపుపెట్టిబో
దట్టితి బావపుంజముల • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 102

టీ. భట్టరార్య గురుపాదములు=గురువులగు భట్టరాచార్యులవారి
యొక్క పాదములను, పట్టితిన్=చేపట్టితిని (వారి శిష్యుడనైతిని) ఈ మె
యిన్=ఈ దేహమున, ఊర్ధ్వపుండ్రముల్=తిరుమణి శ్రీచూర్ణములను పెట్టి
తిని, మంత్ర రాజము=మంత్రశ్రేష్ఠమైన తిరుమంత్రమును, ఒడిపెట్టితిన్=
గ్రహించితిని, దానిచేత, ఆయమకింకరాళికి=ఆయమదూతల సమాహ
మునకు, బొమ్మ=కట్టితిని=జయించితి, మీచరణకంజములందు=మీ
పాదారవిందములయందు, తలంపు పెట్టి=మనస్సునుంచి, పావపుంజములన్=
పాపసమాహములను, పోన్ + తట్టితిని=పోవునట్లు ఎగఁజెమ్మితిని.

తా. భట్టరాచార్యులవారి శిష్యుడనై తిరుమణి శ్రీ
చూర్ణములు ధరించి, తిరుమంత్రముపదేశమంది, నరకముతోల
గిరిచుకొని మీపాదారవిందములను ధ్యానించుచు, పావములను
పోగొట్టుకొన్నవాడనై తిని.

ఉ. అల్లన లింగమంత్రీసుతు • డత్రిజగోత్రజుఁడాదిశాఖ కం
చెర్ల కులోద్భవుండన బ్ర • సిద్ధుడనై భవతంకితంబుగా
నెల్లకపుల్ నుతింప రచి • యించితి గోపకవీంద్రుడన్ జగ
ద్వల్లభ నీకుదాసుడను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 103

టీ. జగద్వల్లభ=జగన్నాథా, లింగమంత్రీసుతుఁడు=లింగమంత్రీకొ
డుకు, అత్రిజగోత్రముగలవాఁడు, ఆదిశాఖ=ఋగ్వేదశాఖవాఁడు, కంచెర్ల
కులోద్భవుఁడు=కంచెర్లకులమునఁ బుట్టినవాఁడు, అనన్=అనగా ప్రసిద్ధుఁ

డనై, భవదంకితంబుగాన్ = నీకు అంకితముగా, ఎల్లకపుల్, నుతింబుకొ = పొగడఁగా, రచియించితిని = ఈశతముచేసితిని, గోపకవీంద్రుడన్ = గోపకవి శ్రేష్ఠుడను నీకున్, దానుడను.

తా. రామా ! నేను లింగమంత్రి కుమారుడను. నాది ఆత్రేయగోత్రము, ఋగ్వేదముశాఖ, కంచర్లకులము, పేరు గోపకవి, నీకుదాసుకను కవులందఱు పొగడునట్లుగా ఈశతకము రచించి, నీకు అంకితముచేసితిని.

ప ం పూ ర్ణ ము.

న వ ల లు.

	కు.అ.	కు.అ.
పంజాబుమెయిలు	0 12	వ్యామోహము 1 0
విషహృదయము	1 0	ప్లవర్ గరల్ - పువ్వులపిల్ల 0 12
రమానుందరి 1 వ భా॥	0 12	అల్లరిపిల్ల 0 12
,, 2 వ భా॥	0 12	రివాల్వరు 0 12
నీవేనా ?	0 12	శకుంతల బి. ఏ. 0 12
టోపీదాసు	0 6	చదువుకొన్న భార్య 0 12
శక్తికుమారి	0 12	అల్లూరి సీతారామరాజు 0 6
రక్తవాహిని	0 12	లోకాభిరామాయణం 0 6
యింద్రజాలము	0 12	దొంగలనాయకుడు 0 12
రాజద్రోహి	0 12	హతంతాయి 0 12
వలపులరాణి	0 12	ఘోరహంతకుడు 1 0
అర్ధరాత్రపువెంటలు		కన్నపుదొంగ 0 12
3 హత్యలు	0 12	మోహపిశాచము 1 భా॥ 0 12
అఘోరి	0 12	,, 2 భా॥ 0 12
అగ్గిరాముడు	0 12	ప్రతాపసింహుని పేర్ల జా 1 8
నే నెవరిభార్యను ?	1 0	బాకుపోటు 0 12
నే నెవరిభర్తను ?	1 0	మగడుకానిమగడు 0 12
బలేపెండ్లి	0 12	రాజరత్నం 0 12
నాహసికుడు	0 12	పగటిచుక్క 1 వ భా॥ 0 12
భయంకరుడు	0 12	,, 2 వ భా॥ 0 12
నరేంద్రుడు	0 12	కాలసర్పం 1 వ భా॥ 0 12
ఏకోదరులు	0 8	,, 2 వ భా॥ 0 12
ప్రతిబింబములు	1 0	13 వ నెంబరు గది 0 12

ఇండిపల్లీ ఏర వెంకయ్య, శ్రీ సత్యనారాయణుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

13185